

ÜZEYİR ASLAN*

Fetihden Sonra Yazılmış Türkçe İlk Mevlid-i Manevî: Kerîmî'nin İrşâd'ı

The First Turkish Mawlid-i Manavi After From The
Conquest: Kerîmî's İrshad

ÖZET

Mevlid, Hz. Muhammed'e (ö. 632) duyulan sevgiyi, onun üstün vasıflarını, ayrıca doğumu, peygamber oluşu, mîrâca yükselişi ve vefatını dile getiren, çoğunlukla manzum olarak kaleme alınmış eserlere verilen genel addır. Bu çalışmanın konusu olan Kerîmî'nin "İrşâd"ı başta "Vesîletü'n-necât" olmak üzere onunla benzerlik gösteren diğer mevlidlerden farklıdır. İrşâd'da Hz. Muhammed'in doğumu tasavvuf çerçevesinde ele alınır, yani onun "Mevlid-i maneovî"si anlatılır. Bu yönü ile "İrşâd"ın, telifinden (1458) 11 yıl sonra 1469'da kaleme alınan Ahmed'in "Mevlid"ine tesir etmiş ve diğer mevlidlerde "Nâr-ı Muhammedi" bölümünün daha geniş anlatılmasına yol açmış olabileceğini tahmin ediyoruz. Eserin müellifi ise muhtemelen Bursalı Kerîmî'dir ve 16. yüzyılın başında vefat etmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER

Kerîmî, İrşâd, Mevlid, Fetih

ABSTRACT

Mawlid is a general name of poems like Vesîletü'n-necât written by Süleyman Çelebi depicting the birth of Prophet Muhammed, love about him, his superior qualities, being prophet, rise mirac and death. This article is about Kerîmî's mawlid, "İrşâd", written in 1458 affected others probably with its method, explaining the subject in frame of soufism, has only one chapter is "Nûr-i Muhammedi" that is one of the parts of mawlid. It is the first written after the conquest, also the third all mawlids. The poet Kerîmî is from Bursa died beginning the 16th century, was a soufi poet and scholar.

KEYWORDS

Kerîmî, İrşâd, Mawlid, Conquest

1. Giriş

Mevlid (<Ar. v-l-d) doğmak, doğurmak, doğum tarihi, doğum yeri ve doğum zamanı demektir. Edebî bir terim olarak ise Hz. Muhammed'e (ö. 632) duyulan sevgiyi, onun üstün vasıflarını, ayrıca doğumu, peygamber oluşu, mîrâca yükselişi ve vefatını dile getiren, çoğunlukla manzum olarak kaleme alınmış eserleri ifade eder.

Hz. Muhammed'i medheden ilk eserler, henüz o hayatta iken yazılmıştı. İslâm sonrası Arap edebiyatının ilk ürünleri kabul edilen bu

* Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul. (uaslan@marmara.edu.tr)

medhiyelerin şairleri Abdullah b. Revâhâ (ö. 629), Ka'b b. Züheyr (ö. 645) ve Hassan b. Sâbit'tir (ö. 674). 500 civarında olduğu tahmin edilen mevlid metinleri ise (Çağmar 2004: 7) IX. yüzyıldan itibaren görülmeye başlar. Tirmîzî'nin (ö. 892) *Şemâ'ilü's-şerîf'i*, İbnü'l-Cevzî'nin (ö. 1200) *Mevlidü'n-Nebî'si*, es-Sebtî'nin (ö. 1203) *ed-Dürri'l-munazzam fî-mevlidi'n-Nebî'si*, İbni Dihye el-Kelbî'nin (ö. 1235) 1207'de telif ettiği *Kitâbu't-tenvîr fî-mevlidi's-sirâci'l-münîr'i*, İbnü'l-Arabî'nin (ö. 1235) *Mevlidü'l-cismânî ve'r-rûhânî'si*, Muhammed b. Eyyûb'un (ö. 1305) *ed-Dürretü'l-fâhire'si*, Zemlekânî'nin (ö. 1327) *Mevlidü'n-Nebî'si*, İbni Kesîr'in (ö. 1373) *Mevlidü Rasûli'llâh'ı*; ed-Dimaşkî (ö. 1438), el-Kastallânî (ö. 1517), el-Haytemî (ö. 1567), Ca'fer b. Hasan el-Berzencî (ö. 1864) ve Muhammed b. Ca'fer Kettânî'nin (ö. 1927) mevlidleri bu türün Arap edebiyatındaki en meşhur örnekleridir (Ateş 1954: 10-11, Bakırcı 2003: 73-112, Çağmar 2004: 19-20, Aksoy 2007: 323-324).

Fars edebiyatında örneği pek görülmeyen mevlidler (Ateş 1954: 14; meselâ Pekolcay Farsça yazılmış beş mevlid tespit edebilmiştir; 1993: 28) Türk edebiyatında diğer dinî-edebî eserlere göre daha zengin sayılabilecek sayıdadır. 200 civarında olduğu sanılan müstakil mevlidlerin ilki Süleyman Çelebi'nin (ö. 1422?) *Vesîletü'n-necât'ı* (yzl. 1409) olarak kabul edilmektedir (Timurtaş 1972: iii). Bundan önce kaleme alınmış Ahmed Fakih'in (ö. 1252) *Çarh-nâme'sinin* hâtime bölümü, Âşık Paşa'nın *Garib-name'sinin* (yzl. 1330) tevhid bölümündeki beyitler, Mustafa Darîr'in manzum-mensur *Tercüme-i Siyer-i Nebî'sinin* (yzl. 1384) manzum kısımları ve İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 1429) *el-Mevlidü'l-kebîr'i* *Vesîletü'n-necât'a* kaynaklık etmiş görünmektedir (Ateş 1954: 12, 53, 55; Aksoy 2004: 482 ve 2007: 325, Yavuz 2007: 67-71).

*Vesîletü'n-necât'*ın etkisinin ekseriyetle hissedildiği (Mazıoğlu 1974: 32) Türkçe mevlid metinleri tevhid, na't ve münâcât ile başlar, nûr-ı Muhammedî bölümünden sonra Hz. Muhammed'in doğumu faslı ile devam eder, mîrâcı ve diğer mucizelerinin anlatıldığı kısmın ardından vefatı ve dua bölümleriyle sona erer. Mevlidlerde hemen her fasılda Hz. Muhammed'e salât ü selâmın yer aldığı tekrar beyitleri bulunur (Aksoy 2004: 483).

Bu çalışmanın konusu olan Kerîmî'nin *İrşâd'ı* ise başta *Vesîletü'n-necât* olmak üzere onunla benzerlik gösteren diğer mevlidlerden farklıdır.

Öncelikle *İrşâd*'da Hz. Muhammed'in doğumu tasavvuf çerçevesinde ele alınır, yani onun "Mevlid-i manevî"si anlatılır; mucizeleri, mîrâcı, vefatı gibi fasıllar yer almaz. Aslında şair, Peygamber'in "Mevlid-i cismânî" denebilecek fizikî doğumunun anlatıldığı eserlerden haberdardır ve onları takdir etmektedir:

Dimişler mevlidin şüretde tekrâr
Eyü dimişler aña yokdur inkâr (78. beyit)

Benzer tarzda bir mevlid yazmayı yeğlemez:

Ne-güyem men zi-mevlidhâ-yı meşhûr
Eger güyem be-güyem kışşa-i nûr (399. beyit)

[Ben meşhur mevlitleri söylemem, eğer söylersem nur kıssasını söylerim.] Kerîmî'nin mevlidi, bilinen mevlidler içersinde yazılış sırasına göre Süleyman Çelebi ve Ârif'in eserinden (yzl. 1438, Sarıkaya 1992: 162-176) sonra gelmekle birlikte, Hz. Muhammed'in doğumunu ele alış biçimiyle Türk edebiyatında ilk örnek olmalıdır. Şair de bu durumu ifade eder:

Lisân-ı muhtelifde çokdur ebyât
Bu mevlid gibi kimse itmedi işbât (550. beyit)

Bu yönü ile *İrşâd*, telifinden (1458) 11 yıl sonra 1469'da kaleme alınan Ahmed'in *Mevlid*'ine tesir etmiş (Ateş 1954: 75-76) -bu eserin "Merhaba" faslı *Vesîletü'n-necât*'a sonradan eklenmiştir- ve diğer mevlidlerde "Nûr-ı Muhammedî" bölümünün daha geniş anlatılmasına yol açmış olabilir. Eserde yer yer bulunan Arapça ve Farsça beyitlerden hareketle Kerîmî'nin bu dilleri bildiği, dolayısıyla İbnu'l-Arabî'nin mevlidini okumuş olabileceği de tahmin edilebilir.

Kerîmî'nin *İrşâd*'ı, mevlid konusunda yapılmış çalışmalardan Neclâ Pekolcay'ın *Türkçe Mevlid Metinleri* adlı doktora tezinde (1950) müellifi bilinmeyen mevlidler arasında zikredilir. Burada Pekolcay, *İrşâd*'ın İstanbul kütüphanelerinde bulunan iki nüshasını verirken Mazıoğlu, eserin üçüncü nüshasını tanıtır (Mazıoğlu 1974: 31-32). Dergâh Yayınları'nca basılan *Mevlid* yayınında Pekolcay, bu defa Kerîmî'nin adını da zikrederek *İrşâd*'ın 4 nüshası olduğunu -nüshaları belirtmeden- ifade eder (1980: 47). Bizim çalışmamızda ise eserin beş nüshası üzerinde edisyon kritik yapılmıştır.

2. Kerîmî ve Eseri

2.1. Müellif

XV. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden olduğunu tahmin ettiğimiz müellif, mahlâsını aşağıdaki beyitte vermektedir:

Vaşıyyetdür du‘adan yâd idesiz
Kerîmîyi ğamundan şâd idesiz (539. beyit)

Şairin adını bilmiyoruz. Mevlid’in bazı nüshalarında (K ve YK nüshaları gibi) müellif adı zahriyyede verilmektedir. Bu kayıtlara ihtiyatla yaklaşmak gerekmele birlikte (Erünsal 1995: 237) şairin adı “Abdülkerim” olabilir. Ailesi, eğitimi ve mesleği ile ilgili bilgi sahibi değiliz, ancak mevlidinden onun iyi öğrenim görmüş mutasavvıf bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Latîfî, *Tezkire*’sinde Kerîmî mahlâslı bir şairden söz eder. Bu şairle bizim müellifimiz aynı kişi olabilir. Buna göre Kerîmî Bursalıdır ve zamanın bilginlerindedir. Ölüm tarihi kesin olmamakla birlikte *Tezkire*’nin yazımından önce (1546), XVI. yüzyılın “evâilinde fevt” olmuştur (Canım 2000: 460-463; ayrıca bk. Kut 1978: 239). Hüseyin Vassâf ise: “Edirneli, Şeyh Musa Efendinin hulefasından ârif ve şair bir zat” (2006: III, 185) olarak tarif ettiği Kerîmî’nin ölüm yılını 1584 olarak vermektedir. Bu tarih doğru olmasa gerektir, zira mevlidin yazılışı 1458’de olduğuna göre şairin 150 sene gibi uzun bir ömür sürmüş olması icap eder, bu da pek mümkün görünmemektedir.

2.2. Mevlid

Kerîmî’nin mevlidi hezec bahrinin mefâilün mefâilün feülün kalıbı ile yazılmıştır ve 558 beyittir. Çoğu yerde “Resûlün mevlididür bu” ifadesini kullanan şair, eserin adının “İrşâd” olduğunu ve tasavvuf erbabı için yazıldığını şu beyitle ifade eder:

Hidâyet bulmağa aşhâb u evlâd
Çonıldı bu kitâbuñ adı *İ r ş â d* (85. beyit)

Mevlidin telif tarihi de aşağıdaki beyitte verilir:

Çü didüm mevlid-i nazm-ı Muḥammed
Dile târîḥ geldi «Ḥayr-ı Aḥmed» (537. beyit)

(Ḥayr-ı Aḥmed: Ḥ=600, y=10, r=200, A=1, ḥ=8, m=40, d=4 => H. 863/M. 1458)

Mesnevî nazım şekli ile kaleme alınmış olan eser, Hz. Muhammed'in manevi doğumunu ilâhî mertebelere ve hazarât-ı hamsa göre açıklamaktadır. Hazarât-ı hams, manevi âlemdeki beş makamı ifade eder, bunlar: hakâyık-ı külliyye, hazret-i gayb, hazret-i ervâh, hazret-i şehâdet ve hayâl-i mutlaktır. İlâhî mertebeler ise: mevlid-i zâtî, mevlid-i esmâî, mevlid-i rûhî, mevlid-i cismânî, mevlid-i misâlî, mevlid-i amelî, mevlid-i zamânî, mevlid-i neslî, mevlid-i urûcî ve sülûktür. Sülûk de aşk-ı mecâzî, aşk-ı hakîkî ve aşk-ı mutlakdan ibarettir. Müellif, Hz. Muhammed'in mevlidini bu mertebeler çerçevesinde değerlendirmektedir. Kerimî'nin mevlidinde şu bölümler bulunur:

Der-na't-ı Nebî 'aleyhi's-selâm, Der-na't-ı âl u aşhâb, Der-ma'zeret ü şurû'-i be-kelem, Der-beyân-ı ma'nâ-yı mevlid ki 'ibârettest ez-ta'ayyün-i hâs, Der-beyân-ı haqâ'ik-i külliyye ki muşalahest be-hazarât-i hams, Beyân-ı mevlid-i zâtî der-hazret-i gayb, Beyân-ı mevlid-i esmâî der-hazret-i gayb, Beyân-ı mevlid-i rûhî der-hazret-i ervâh, Beyân-ı mevlid-i cismânî der-hazret-i şehâdet, Beyân-ı mevlid-i mişâlî der-hazret-i hayâl-i mutlak, Vech-i te'hîr-i mevlid-i mişâl-i mutlak ez-mevlid-i hazret-i şehâdet, Beyân-ı mevlid der-cemî'-i hazarât-ı hams bi-haseb^{pl}-Kur'an^{pl}-kadîm, Beyân-ı mevlid-i 'amelî der-hazret-i şehâdet, Beyân-ı mevlid-i zamânî der-hazret-i şehâdet, Beyân-ı mevlid-i neslî bi-haseb^{pl}-icmâl der-sehâdet, Beyân-ı mevlid-i 'urûcî der-makâmât-ı merâtib, Şurû'-i der-beyân-ı sülûk, İftitâh-ı kelâm der-sülûk, Der-beyân-ı merâtib-i 'ışk-ı mecâzî vü 'ışk-ı hakîkî vü 'ışk-ı mutlak, Maqşûd-ı kelâm ez-beyân-ı mevlid-i 'urûcî ber-mücib-i sülûk ve Der-ma'zeret-i nazm-ı kelâm.

2.3. Mevlidin Nüshaları

Mevlidin beş nüshası tespit edilmiştir. Bunlar:

B: Beyazıt Devlet Ktp. Veliyüddin Efendi nr. 1693. 205x145 (160x110) mm boyutlarındadır. Cildi; üstü ebru kaplı, miklepli, mukavva cilt olup sırtı meşindir. 24 yaprak olan nüshanın kâğıdı orta kalınlıktadır ve bazı sayfalar tamir görmüştür. Kâğıt sarı, kimi varaklar kahverenginde olup az aharlıdır ve yer yer güve tahribatı ile karşılaşmaktadır. Tek çizgiden müteşekkil cedvellidir. Tek sütun ve 13 satır olan yazı baştan sona harekeli nesihdir. Siyah mürekkep kullanılmakla birlikte bab başları kırmızıdır. Bölüm sonlarında dairevî şekiller ve izahlar yer alır. Nüsha müşirlidir. 1^b'de derkenarda Veliyüddin Efendinin mührü bulunur.

Baş:

Kemālî'l-bed^î bi-smi'llâh^î mevcûd
Ve hâmdⁱⁿ hâmidⁱⁿ bel hüve maḥmûd

Son:

Şalât ile selâm iy ehl-i esrâr
Resûl'üñ rûḥına her demde her bâr

İ: AÜ DTCF Ktp. İ. Saib-I nr. 4574. 18 varaktan oluşan eserin cildi hakkında bilgimiz bulunmamaktadır. Yazma cedvelsiz, tek sütun hâlinde ve 19 satırdır. Nesih yazı ile siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Bab başları kırmızıdır ve yalnız lüzum görülen yerlerde harekeme yapılmıştır. Yer yer açıklamalar ve bölüm sonlarında dairevî şekiller bulunur. Yazma müşirlidir. 1^ada kütüphanenin mührü bulunur. Müstensihî bilinmeyen eser Rebî'ü'l-evvel 985/ Mayıs 1577'de istinsah edilmiştir.

Baş:

Kemâlî'l-bed^î bi-smi'llâh^î mevcûd
Ve hâmdⁱⁿ hâmidⁱⁿ bel veh've maḥmûd

Son:

Şalât ile selâm iy ehl-i esrâr
Resûl'üñ rûḥına her demde her bâr

K: Köprülü Ktp. Fazıl Ahmed Paşa nr. 1620/1. 137 yk.tan meydana gelen mecmuanın 1^b-21^b yk.ları arasında bulunur. Yazma, üstü ebru kaplı meşin ciltlidir. 170x125 (120x85) mm boyutlarındadır. Kâğıdı sarı renkli, az âharlı olup orta kalınlıktadır. Kenarlarda yer yer güve tahribatı bulunur. Cedveli çift çizgidir; tek sütun ve 15 satırdan oluşmuş yazı talik yazı ile siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Bab başları kırmızı mürekkeple ve harekeli nesihle kaleme alınmıştır. Bölüm sonlarında dairevî şekiller ve yer yer derkenarlarda notlar bulunur. Yazma müşirlidir. Zahriyyede Risâle-i irşâd li-Mevlânâ Abdü'l-kerîm-i Rûmî rahmeten vâsî'aten kaydı vardır. 1^b'de Ebu'l-Abbas Ahmed bin Ebu Zeyrâbî Abdullâh Muhammed adına bir mühürle kütüphanenin mührü ve numarası bulunmaktadır.

Baş:

Kemâle'l-bed^î bi-smi'llâh^î mevcûd
Ve hâmdⁱⁿ hâmidⁱⁿ bel veh've maḥmûd

Son:

İlâhî isterem âl-i 'abâdan
Ki kırtara beni tâc u kabâdan

S: Süleymaniye Ktp. Esad Efendi nr. 3723. Mecmuanın 54^b-72^a yk.ları arasında bulunur. Cildi konusunda bilgi edinemediğimiz yazma 201x146 (151x98) mm ebatlarındadır. Cedvelsiz, tek sütun hâlinde ve 19 satırdan oluşan eser, siyah mürekkeple nesih yazı ile kaleme alınmıştır. Bab başları kırmızı olup bölüm sonlarında dairevî şekiller bulunur. Müşirli olup sonunda iki mühür vardır. İstinsah kaydı bulunmayan eserin müstensihî Derviş Muhammed 'an-fukarâi hazreti Üftâde Efendi'dir.

Baş:

Kemâlû'l-bed'î bi-smi'llâhî mevcûd
Ve hamdⁱⁿ hâmidⁱⁿ bel veh've maḥmûd

Son:

Şalât ile selâm iy ehl-i esrâr
Resûl'ün rûḥına her demde her bâr

YK: Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp. nr. 216. 24 yk.lık yazma, müstakil bir eser olup cildi kırmızı bez cilttir. 180x135 (130x95) mm boyutlarındadır. Kâğıdı orta kalınlıkta, sarı renkli ve âharlıdır. Yazma cedvelsiz, tek sütun hâlinde 15 satırdır. Siyah mürekkep kullanılarak nesih yazı ile kaleme alınmış olup bab başları kırmızıdır. Bölüm sonlarında dairevî şekiller, gerekli yerlerde harekeler ve notlar vardır. Yazma, müşirlidir. Yazmanın ilk yaprağında Risâle-i hidâyetü'l-irşâd fi-ma'rifeti'l-mebde'i ve'l-me'âd ve keyfiyeti'l-îcâd, efkaru'l-fukarâ Abdü'l-kerîm kaydı vardır. Ramazan 875/Şubat 1471'te istinsah edilen yazmanın müstensihî Yûsuf b. Ya'kub'dur.

Baş:

Kemâlû'l-bed'î bi-smi'llâhî mevcûd
Ve hamdⁱⁿ hâmidⁱⁿ bel veh've maḥmûd

Son:

Şalât ile selâm iy ehl-i esrâr
Resûl'ün rûḥına her demde her bâr

2.4. Metin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Beyān-ı mevlid-i Resūl 'aleyhi's-şalātu ve't-taḥiyyātu bi-ḥasebi-merātib-i ilāhī ve kināyī der-ḥazarāt-ı ḥams* [B 1b, İ 1b, K 1b, S 54b, YK 1b]

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Hezec: +--- +--- +---

1. Kemālū'l-bedⁱ bi-smi'llāhⁱ mevcūd
Ve ḥamdⁱⁿ ḥāmidⁱⁿ bel veh've maḥmūd

Cemī'u'l-ḥamdⁱ tafşıl^{ün} li-cinsⁱⁿ
Mine'l-emlākⁱ min-cinnⁱⁿ ve insⁱⁿ
3. Fe-ḥamdī mazharu'l-ḥamdⁱ-l-ḳadīmⁱ
Ḥudūşī'l-ḥamdⁱ fe'fhem ke'l-'adīmⁱ

Şalātem kün şalāti sırr-ı nāsūt
Çi sırr ān-noḳḳa-i aşıyy-i lāhūt

* ["Rahmān ve rahīm olan Allah'ın adıyla." (Karaman vd. 2005: viii). Hz. Muhammed'in, dua ve selām ona olsun, mevlidini ilāhī mertebelere göre ve hazarāt-ı hamsta ima yolu ile açıklama.] Başlık: Der-beyān-ı mevlid-i resūl 'aleyhi's-selām bi-ḥasebi-merātib ve'l-kevneyn ü dār-ı ḥazret-i ḥams B / Mevlidü'n-Nebī 'aleyhi's-selām bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm S. 'Aleyhi's-şalātu ve't-taḥiyyātu: şallā'llāhu 'aleyhⁱ ve sellem İ / ve't-taḥiyyātu: -K / merātib-i: mir'āt-i İ / kināyī: +ki İ. Besmele İ'de başlıktan sonra gelir.

¹ [Kemal bir başlangıç, besmelenin mevcudiyetiyle olur; övenin övgüsü de bilakis O övülenle mümkündür.] Ḥāmidⁱⁿ: vāhidⁱⁿ S / veh've: hüve B.

² [Övgü; insan, cin ve mülklerden türlerin tafsilatıyla bir bütündür.] Li-cinsⁱⁿ: bi-cinsⁱⁿ B.

³ [Sonra benim hamdım kadīm hamdın mazharıdır, hamdın meydana gelmesi ise yok gibidir, yani lāyıkı vechile mümkün değildir, iyi düşün ve anla.] Fe-ḥamdī: fe-ḥamdⁱ l K'de harekeli / ḳadīmⁱ: ḳadīmī S // fe'fhem ke'l-'adīmⁱ: fe'fhemü'l-'adīmī S.

⁴ [Benim namazımı nāsūt sırrına erişen namazlardan eyle. Öyle bir sır ki aslı lāhūt olan o noktanın sırrı.] Şalātem kün: şalā kün şod şalāti S / şalāti: mişle B // aşıyy-i: mevhüm-i B / lāhūt: lā-mūt B, YK.

5. Çi nokta aşl-ı her harfî zi-âlem
 Çi âlem mazhar-ı tafşîl-i âdem
 Çi âdem mazhar-ı ism-i müsemmâ
 Çi mazhar belki ü şod 'ayn-ı esmâ
7. Çi 'aynest ân ki mişleş nîst zâhir
 Çi mişlî bâşed ürâ der-mezâhir
 Ta'âlâ'llâh zi-vehm ü fehmi idrâk
 Elâ yâ hâbbezâ'l-ezvâķi minnâk
9. İlâhî ma'rifet nûrın delîl it
 Sirâc-ı 'aķla ķudretten fetîl it
 Kūlūbuñ ķālībını rūşen eyle
 Ma'ânî sırrı ile gūlşen eyle
11. Demidür baķr-i rahmetden 'inâyet [K 2^a]
 Yetişen nefse tâ bula hidâyet
 Tarîķ-i müstakîme ola sâlik
 Gide memlūk aradan ķala mâlik
13. Gönülde şol ķadar tōla maķabbet [B 2^a, YK 2^a]
 Ki hergiz bilmeye n'olur meşakķat
 Belâ ile ķazâdan çekmeye baş
 Eger üstine inse tığ ile taş

⁵ [Hangi nokta? Öyle bir nokta ki her bir harfinin aslı âlemden olan nokta. Hangi âlem? Öyle bir âlem ki Âdem'in tafsilatına mazhar olan âlem.] Her: -YK.

⁶ [Hangi Âdem? Öyle bir Âdem ki isimle müsemmanın mazharı olan Âdem. Hangi mazhar? Öyle bir mazhar ki belki o isimlerin kaynağı olan mazhar.] Ü şod: uşda B.

⁷ [Hangi kaynak? Öyle bir kaynak ki misli ortada olmayan kaynak. Hangi misil? Öyle bir misil ki benzeri yoktur.] 'Aynest: 'ayşest B / ân ki: ĩn ki B, İ, K, S / zâhir: peydâ S // der-mezâhir: der-hüveydâ S.

⁸ [Ey vehim, anlayış ve idrâkin üstünde olan yüce Allah! Ey zevklerin tohumu! Bizden sana bu var.]

¹⁰ Gūlşen: rūşen B.

¹³ Meşakķat: müşakķat B'de harekeli.

¹⁴ : -S, -YK. İnse: ine B / taş: daş B.

15. Sa‘adet tahtınuñ sulţānı ola
Eger ölmezden öñdin bir kez öle
Hudāyā sen aħadsin lā-yezālī
Saña lāyıkdur ancak zū’-celālī
17. Vücūduñ ibtidāsı vaħdet olmuş [İ 2^a]
Ki ol vaħdetde yüz biñ keşret olmuş
Bu vaħdetden belürmişdür bidāyāt
Girü ol vaħdete ‘ā’id nihāyāt
19. Ne vaħdetdür bilinmez ibtidāsı [S 55^a]
Ne vāħiddür bulunmaz intihāsı
Şıfātı zātınuñ derkine estār
Esāmisi müsemmasına esrār
21. İlāhiyyet bu esmā ile olmuş
Anuñ-çün ‘āleme me’lūh ʔolmuş
Hemīşe sermedīdür ħāzret-i zāt
Şıfātı kâ’im anuñla kādīmāt
23. Ne vaşf idem anı kim itmemişler
Ne yol varam aña kim gitmemişler
Degül künhine anuñ lāyık idrāk
Anuñ-çün dir Nebī kim Mā-‘arefnāk
25. Vücūdı muḳtezā-yı zāt olupdur
‘Umūmindan bu maḫlūkāt olupdur
Kıdem taḫtında sulţān-ı muḫalled
‘Adem mülkinde raḫmān-ı mü’ebbed

¹⁸ : -B. Belürmişdir: belürmiş her K.

²⁰ Derkine: künhine B.

²¹ Me’lūh: ser-cümle B / ʔolmuş: olmuş K.

²⁴ Mā-‘arefnāk [Seni bilmedik. Sofilerce hadis kabul edilen bu söz şöyledir: “Yâ Rab, seni zatına yakışır şekilde bilmedik.” (Yılmaz 1992: 117).] Anuñ lāyık: lāyık anuñ S.

²⁶ Mü’ebbed: müvetted YK’de harekeli, mevedded S.

27. Cemâlerinden celâl ider beyânı [B 2^b]
 Celâlinden cemâli var 'ayânî
 Olupdur zâtınuñ şemsine mir'ât
 'Adem zûlmâtınuñ levhinde zerrât
29. Bürûzı şâhid olmuşdur kümüne [YK 2^b]
 Olaldan 'âlem ü âdem nümüne
 Semî^c oldur başîr oldur 'alîm ol
 Qadîr oldur mürîd oldur kelîm ol
31. Zihî hay kim ki halk ider hayâtı
 'Adem ehline virmişdür memâti
 Kimine mevtini ider hayât ol
 Kimini hayy iken kılar memât ol
33. Neqâ'ışden şevâ'ibden müberrâ
 Münezzehdür muqaddesdür mu'arrâ
Der-na't-ı Nebî 'aleyhi's-selâm^{*}
 Şenâ vü hamd u şükr olsun İlahî
 Çü sensin pâdişehler pâdişâhı
35. Kemâl-i fazl-ı feyzüñden ri'âyet [İ 2^b, K 3^a]
 İdüp 'aşîlere kılduñ 'inâyet
 Resül'üñle çü itdüñ bize irşâd
 Cihânı şer'<üñ> ile kılduñ âbâd

²⁷ Celâlinden: celâlinde K / 'ayânî: nihânî B, S, YK.

²⁸ Zerrât: zürât B'de harekeli.

³¹ Hayâtı: cihâtı İ.

³² Hayât: huyût İ // kılar: ider B.

³³ : -K. Muqaddesdür: muqaddemdür B.

^{*} [Hz. Nebî'nin, ona selâm olsun, naatine dair.] Nebî: Resül S.

³⁴ Hamd: -B // pâdişehler: cümle şeyhler S.

³⁵ Kemâl-i fazl-ı feyzüñden: kemâl-i feyz-i fazluñdan B, S / ri'âyet: 'inâyet B.

³⁶ Bize: beni YK // şer'üñ ile: şer'i birle S.

37. Şerī'at 'arşınıñ sulţānı Aḥmed [S 55^b]
 Ḥaḳīḳat yolınıñ bürhānı Aḥmed
 Şırāṭ-ı müstaḳīmüñ reh-nümāsı
 Göñüller mürğzārınıñ Hümā'sı
39. Şefā'at mülkine şāḥib Muḥammed
 Vefāsuz ümmete rāğıb Muḥammed
 Anuñ şānında münzel oldı *Levlāk* [B 3^a]
 Töludur nūrı ile ḥıṭṭa-i ḥāk
41. Anuñ şānındadır Ṭāhā vü Yāsīn
 Anı Ḥaḳ'dur iden key añla taḥsīn
 Şalāt ile selām ol rūḥ-ı pāke
 Ki andandır meded evlād-ı ḥāke
- Der-na't-ı āl ü aşḥāb** * [YK 3^a]
43. Gerekdür kim şalātuñ ola hem-dem
 Anuñ āliyle aşḥābına her dem
 Zihī āli ki nesl-i Aḥmed olmuş
 Sa'ādet anlaruñ-çün sermed olmuş
45. Bulardur eşref-i mevcūd-ı 'ālem
 Bulardur a'raf-ı evlād-ı ādem
 Buları sevmemekdür naḳş ile şeyn
 Bulardur ehl-i dīne Ḳurratu'l-'ayn

³⁷ : -B.

³⁸ Mürğzārınıñ: mürğizārınıñ B'de harekeli.

⁴⁰ *Levlāk* [Sen olmasaydın. Hadis olarak kabul edilen söz şöyledir: "Sen olmasaydın felekleri (kâinatı) yaratmazdım." (Yılmaz 1992: 113)] Nūrı: nūr S.

* [(Hz. Muhammed'in) ailesi ve ashabının naatine dair.] Başlık: +riżvānu'llāhi 'aleyhim B / +riżvānu'llāhi ta'ālā 'aleyhim ecma'īn S.

⁴³ Aşḥābına: şaḥbına İ, K, YK; şaḥbih' S.

⁴⁵ Evlād-ı: mevlūd-ı S.

⁴⁶ Ḳurratu'l-'ayn [Göz bebeği, göz sevinci, (gönül açan). Bu söz XXV (Furkan) 74, XXVIII (Kasas) 9 ve XXXIII (Secde) 17. ayetlerde de geçer (Yılmaz 1992: 96).]

47. Ne aşhâb ol nücûm-ı 'âlem-i dîn
Kim anlar itdi halka şer'î telkîn
İderseñ iktidâ bulduñ hidâyet
Bulara uymayan buldı çalâlet
49. Şular kim her biri şeksüz velîdür [K 3^b]
Ebû Bekr ü 'Ömer 'Oşmân 'Alî'dür
Bulardur ümmehâta mazhar-ı tām
Olupdur zevk-i hâş ehline ilhâm
51. Hâyât u kudret ü 'ilm ü irâdet
Bularda zâhir oldı bu sa'âdet
Velî Ahmed'de cem' oldı bu esmâ [B 3^b]
Bu esmâ ile bulındı müsemmâ
53. Olar kim dū cihānuñ evvelidür
Ebū Bekr ü 'Ömer 'Oşmān 'Alī'dür
Hezār u şad hezārān bī-nihāyet [İ 4^a, S 56^a]
Şalāt ile selām ol rūha gāyet
55. Şefā'at güninüñ halka refīki
Mededsüzlikde 'aşīnūñ şefīki
- Der-ma'zeret-i şurū'-i be-ke-lām***
- Gel iy söz aňlayanlar siz yüzinden
Ma'ānī fehm idenler kendüzinden
57. Kelāmuñ bahrı içinde yüzenler
Cevāhirden söze dürler düzenler

⁴⁷ Şer'î: şer' S, YK.

⁵¹ Hâyât: Hâyā vü B, Hüyüt K, YK // zâhir: hâşıl S.

⁵² Bu: -B.

⁵³ : -B, -K, -YK. 'Oşmān: 'Otmān S.

⁵⁴ Hezār u şad hezārān: hezārān şad hezārān İ, hezārān şad hezār S / bī-nihāyet: bī-nehāyet K'de harekeli.

* [Söze başlamanın özrü hakkında.]

⁵⁶ Siz: söz B, İ, S // fehm: hem İ, K, S, YK.

⁵⁷ Bahrı: bahr YK // düzenler: dizenler K.

- Dinilsün işidüñ bir nice esrār
Velīkin saķınıñ tuymasun aġyār
59. Ma‘arīf ehli bilür bu kelāmı
Ne bilsün ma‘rifetsüz degme ‘āmī
Şular kim dilde bāzār eylediler
Cihāmı cümle gülzār eylediler
61. N’ider bāzārı esrār isteyenler
N’ider gülzārı dīdār isteyenler
Velī şunlar ki dilden bī-ħaberdür
Ne bilsün ma‘rifetden bī-hünerdür
63. Dinilse ehl-i ħalbe sırr-ı taħķīķ
Laţīf ider eger iderse tedķīķ
Kelāma zuhr u baţn u ħadd idenler [K 4^a]
Ma‘anī müşkilātın redd idenler
65. Bilürler her sözüñ kaşdıñ kemā-hī [B 4^a]
Bulurlar ma‘rifet iline rāhı
Ġaraz bu kim bu nazmı işidenler
Cihānda her biri bir iş idenler
67. Bunuñ ‘aybına igen baķmayalar
Bunu gözden igen biraķmayalar
Beşer olmaz ħaţāsuz bu cihānda
Kerīm olmaz ‘aţāsuz her zamānda
69. Cihānda her kişi yād olmaġ için
Du‘ādan añılup şād olmaġ için
Ķomış bir yādigārı kendü gitmiş
Cihān şaţrancına bir beydaķ itmiş

⁵⁸ Tuymasun: duymasun B.

⁵⁹ Ehli: ehl YK.

⁶¹ N’ider: n’izer K // n’ider: n’izer K.

⁶³ Tedķīķ: tevfiķ İ.

⁷⁰ Bir: var B / yādigārı: yādigār YK // şaţrancına: şaţrancını B.

71. Ğaraz olan du'âdur ehl-i dilden
Du'â olmasa n'olsun qurı dilden

Du'â ile ğam ehli şâd olupdur [İ 4^b, S 57^b, YK 4^a]
Du'âdan 'aşîler âzâd olupdur
73. İlähî ben faķîr ü bî-nevâyı
Esirge derdine irgür devâyı

Du'âya kıl sebep bu nazm-ı hâşı
Suçum 'afv it qoma ben qulı 'aşî
75. Diyeyin mevlidini Mustafâ'nuñ
Olursa himmeti ehl-i şafânuñ

Meşâyih aşlı üzre söyleyeyin
Tariķat mücibince şoylayayın
77. Hüdâyâ sen haķâ ile zeleden
Dilümi saklağıl haşv u halelden

Dimişler mevlidin şüretde tekrâr [B 4^b]
Eyü dimişler aña yokdur inkâr
79. Şehâdetde bu mevlid cismnüñdür [K 4^b]
Haķîkatde ta'ayyün isminüñdür

Bu resm ü şüret ü ism ü müsemmä
Ta'ayyündür ki zâhir olmuş esmä
81. Anuñ ma'nîde daħı mevlidi var
Velî ne vâlide ne vâlidî var

⁷¹ N'olsun: n'olur İ / qurı: quru B'de harekeli, qur YK.

⁷² 'Aşîler: kelimedeki ikinci hece vezin gereği kısa okunmalıdır.

⁷⁴ Hâşı: hâmu B // 'aşî: 'amî B.

⁷⁵ Mevlidini: mevlüdini B, S.

⁷⁶ Aşlı: aşl YK.

⁷⁷ Hâşv: hoşv S.

⁷⁸ Mevlidin: mevlüdin S.

⁷⁹ İsmnüñdür: resminüñdür B.

⁸⁰ Esmâ: müsemmä B.

⁸¹ Ne vâlide ne vâlidî: ne vâlidî ne vâlide B, İ.

Ezelde mevlidin işit ‘ayānī
Ebedde nicedür añla beyānı

83. Ezel keşretde vaḥdet kâhir olmak
Ebed vaḥdetde keşret zâhir olmak

Hidāyet bulmağa aşḥāb u evlād
Çonıldı bu kitābuñ adı *İ r ş ā d*

85. Göñül Qāf’ında Sîmurğ itdi pervāz
Bu ismi okıdı Ankā’dan āvāz

**Der-beyān-ı ma’nā-yı mevlid ki ‘ibāretest ez-
ta’ayyün-i ḥās [YK 4^b]**

Nedür ma’nā-yı mevlid evvel añla
Nedür söz qaşdını cān ile diñle

87. Ḥaḳīqatde nedür mevlid ta’ayyün
Ki ya’ni diye Ḥaḳ bir şey için Kün

Eger ervāḥ ile ecsām olursa
Budur ma’nā-yı mevlid ‘ām olursa

89. Ta’ayyün ḥāşıl olsa ğayb ilinde
İrādet kāfîdür kudret dilinde

Bu yirde ca’l u ḥalf añlama zinhār [B 5^a, İ 5^a, S 88^a]
Ki esmā vü şifātuñdur bu esrār

⁸² Mevlidin: mevlidi B // ebedde: ebedden B.

⁸³ Keşretde vaḥdet: vaḥdetde keşret B, İ / kâhir: zâhir S / olmak: olmuş İ // vaḥdetde keşret: keşretde vaḥdet B, İ / olmak: olmuş İ.

* [Teayyün-i ḥâstan ibaret olan mevlidin manasını açıklamaya dair.] Başlık: -B. Ma’nā-yı: ma’nî-i S.

⁸⁶ Nedür ma’nā-yı mevlid evvel añla: ma’ānī mevlidi evvel nedür añla B.

⁸⁷ Kün [Ol. II (Bakara) 117: “O göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şey dilediğinde ona sadece ‘Ol’ der, o da hemen olur.” (Karaman vd. 2005: 17)] İçün: çün B.

⁸⁹ Ḥāşıl olsa: ḥāş olursa B, S, YK // kāfîdür: Kāfîdur S, YK. Kāfîdür: kelimedeki ikinci hece vezin gereği kısa okunmalıdır.

⁹⁰ Ḥalf: ḥalk K, YK.

91. Gel imdi mevlidinüñ sırrın işit
 Hāvâs u 'aqluñ u cānuña iş it
 Bu söze bulmak isterseñ mecāli [K 5^a]
 Gerek biline saña biş mehāli

**Der-beyân-ı hākā'ik-i külliyye ki muştaheşt be-
 hāzarât-ı hams**

93. Maḥāli ya'ni biş ḥazretdür añla
 Muḥakḳıklar sözün cān ile diñle
 Ki bu biş mertebe biş 'ālem olmuş
 Bu ḥazretlerde sālik ādem olmuş
95. Biri bu ḥazretüñdür ğayb-ı muḥlaḳ
 Ki zāt u ism ile zāhir durur Hāk
 Bu ḥazretde üç olmuşdur merātib
 Bu zevḳ-i ḥāşı şanma zann-ı ğālib
97. Birine dinilür ıtlāḳ-ı muḥlaḳ
 İşāret munḳaḫ'ur bunda el-ḥaḳ
 Biri ol vaḥdet-i zāt-ı aḥaddur
 Bilinmekden münezzehdür şameddür
99. Biridür vāḥidiyyet ya'ni esmā
 Ulūhiyyet bunuñladur müsem mā
 Dimiş kümmelden olan ehl-i ezvāk [YK 5^a]
 Ki birdür vaḥdet-i zāt ile ıtlāḳ

⁹¹ İmdi: indi B // ḥavās: ḥavāş B, İ, S, YK.

⁹² Mecāli: maḥāli S // maḥāli: mecāli B, K, S.

* [Beş makamla ilgili bir ıstılah olan küllî hakikatlerin açıklamasına dair.] Başlık: Beyân-ı mevlid-i cismānî der-ḥazret-i şehādet B, der-beyân-ı ḥazret-i hams ve merātib-i ilāhî ve kināyî S.

⁹³ Maḥāli: mecāli B, K, S / ya'ni: a'ni İ / ḥazretdür: ḥaşletdür B.

⁹⁶ Olmuşdur: olmuş YK // ḥāşı: ḥāş YK.

⁹⁷ el-Ḥaḳ: ancak K.

⁹⁸ Bilinmekden: bilinmegin YK.

¹⁰⁰ Ki birdür: biridür B.

101. Bu Һazretde devā'ir itdük işbāt
Ki tā ma'lūm ola ma'nā-yı ebyāt
Çü maḥsūs ile ma'ḳūl ola taşvīr [B 5^b]
Müşāhed ola ehl-i fehme taḳrīr
103. İkinci Һazrete dinilür ervāḥ [İ 5^b, K 5^b, S 58^b, YK 5^b]
Ki oldur cümle-i eşyāya miftāḥ
Budur ol 'aḳl-ı kül rūḥ-ı Muḥammed
Ḳalem daḥı buña dir şer'ı Aḥmed
105. Burada nefsi küle tekml̄ olupdur
Bunuñ icmāline tafşīl olupdur
Ḳalem naḳş ile bu Һazretde yek-ser
Olupdur zāt ile esmāya mazḥar
107. Bu Һazretten zūḥūr ider ṭabī'at
Hebā vü şekl ü cism ü küle ḥaḳīḳat
Bu Һazret de gine taşvīr olındı [K 6^a]
Merātib şūreti tedvīr olındı
109. Üçüncü Һazret ehl-i sır dilinde [B 6^a, K 6^b, YK 6^a]
Ḥayāl-i muṭlaḳ olmuş menzilinde
Bu berzaḥda olur ervāḥ u ecsām
Bu mir'āt ile zāḥir cümle aḥkām
111. Žiyādur aşlı olmuş zūlmete nūr
Bu yirde zāḥir olur sır-ı mestūr
Olupdur cism ü rūḥa beyne beyne
'Aceb āyīnedür 'ilmiyle 'ayna

¹⁰² Çü: ki İ // fehme: fehm B.

¹⁰⁴ Ol: o B // Aḥmed: Muḥammed B.

¹⁰⁶ : -YK. Yek-ser: yik-ser K'de harekeli.

¹⁰⁷ Һazretten: Һazretde B, Һazret YK // cism ü: cism-i K.

¹⁰⁸ Gine: yine S / taşvīr olındı: olındı taşvīr S / olındı: olupdur İ // tedvīr olındı: ber-vefḳ-ı tedvīr S / olındı: oluptur İ.

¹¹¹ Aşlı: aşl S, YK / zūlmete: zūlmet B, İ, K // olur: oldı S / sır-ı mestūr: rāyet-i nūr B.

113. Be-gâyet vüs'ati vardur hayâlûñ [İ 3a]
Ki gayba daħı şâmildür mişâlûñ
Bu hâzretde daħı resm-i devâ'ır [B 6b]
Olındı tâ ki keşf ola serâ'ır
115. Mişâl-i ism-i rûħ u cism-i her-yek [S 59a]
Devâ'ırden görünür aña bî-şek
Sülûk ehline olsun diyü irşâd
Baña üç dâ'ire gösterdi üstâd
117. Yaķîne yitişen bilür kemâ-hî
Ki bu üç dâ'ire tütmiş bu râhu
Teraķķî vü tenezzül cümle esrâr
Bu tedvîrât ile olnur izhâr
119. Mişâli 'arş u kürsîdür habîr ol
Sa'âdetden beşâret bul beşîr ol
Şehâdet mülkidür dördüncü hâzret [İ 3b, K 7b, YK 7a]
Ki bunda zâhir oldı sırr-ı kudret
121. Toķuz aŗa vü dört ana üç oğul
Bu hâzretde tütupdur sağ ile sol
Bu yirde zât ile esmâya mazhar
Olupdur 'arş ile kürsî vü aŗter
123. Şifât-ı seb'a için mazhar-ı tām
Yidi kevkeb konulmuş oldı ilhām

¹¹³ Ğayba: 'ayna S.

¹¹⁵ Aña: cümle B.

¹¹⁶ Baña: buña B, S.

¹¹⁷ Yitişen: irişen S / bilür: bulur B // bu râhu: revâhu B.

¹¹⁸ Olnur: olurlar K.

¹¹⁹ Mişâli: mişâl-i S / kürsîdür: kürsîden B, İ, S // beşâret bul: beşâretten S.

¹²⁰ Mülkidür: mülk YK / oldı: olur B, İ, S.

¹²¹ Dört: dörd İ / ana: +vü İ // tütupdur: dutupdur B, töluptur K.

¹²² Vü: -İ.

- Mevālid ile olmuşdur ‘anāşır [B 7^a]
Şifāt-ı seb‘a-i süflī meẓāhir
125. Devā’irden gine fehm eyle āyāt
Bu tedvīrāt durur a‘yāna ġāyāt
Muḥīṭāt u muḥāṭāt oldı ‘ālem
Cemī’inden ġaraẓ olındı ādem
127. Ğaraẓ ez-bā-i bi-smi’llāh iy dost [S 59^b]
Hemīn insān buved bākī heme post
Ḥurūf-ı besmele bi-ş’nās u bi-ş’mār
Zi-a’dād-i merātib şev ḥaber-dār
129. Zi-esrār-ı ‘aded ger vākıf āyī
Tüvānī yāft derd-i tūrā devāyī
‘Adedrā ger şevī encām u āġāz
Ġuşāyed ber-tu ez-ḥarf-i kühen rāz
131. ‘Adedhāyī ki ender-ism u ḥarfest
Çü baḥrī dān ki ū der-ḥükm-i zarfest
Yekī çün der-merātib keşf-i zāhir
‘Aded şod cümle eşyā evvel āḥir
133. Bişinci ḥazreti ġāyetde derk it [B 7^b, İ 6^a, K 8^b, S 60^a, YK 8^a]
Bu sırrı fehm idüp gönülde berk it

¹²⁷ [Ey dost! Bismillāhun bāsından kasıt insanın ta kendisidir, gerisi posttan ibarettir.]
Bu beyitten önce K’de şu başlık vardır: Naẓm-i Pārisī

¹²⁸ [Besmelenin harflerini öğren ve say, mertebelerin sayısından haberdar ol.] Bi-ş’mār: buşmār B’de harekeli.

¹²⁹ [Adedlerin sırlarına vākıf olursan derdinin devasını bulabilirsin.] Vākıf āyī: vākı’ātī B, S // derd-i tūrā: derdetrā K, YK / devāyī: devātī B, S, YK.

¹³⁰ [Eğer adedin başını sonunu bilersen eski harflerin (mechūlāt) sırları sana açılır.] Ber-tu ez-ḥarf-i kühen rāz: tu zi-ḥarf-i kühen rārān B / kühen: kühün K’de harekeli.

¹³¹ [İsimlerdeki harflerin adedlerini deniz gibi bil, o harfler zarf hükmündedir.] ‘Adedhāyī: ‘adedhā-yı YK, S // baḥrī dān: mecrā-yı dān S / zarfest: ṭarfest B.

¹³² [Makam ve mertebelerden birisi zahir olduğunda bütün eşya baştan sona sayı oldu.]

¹³³ Sırrı: sır YK.

- Ki oldur hâzret-i insân-ı kâmil
Kemâlâta bu hâzret oldı hâmil
135. Budur mir'ât olan esmâ vü zâta
Budur mişkât olan cümle şîfâta
Bunuñdur ma'rifet 'ârif benüm dir
Bunuñdur ma'şiyet şârif benüm dir
137. Hâbîb oldur muhibb oldur u kul ol
Faķır oldur zâlüm oldur cehül ol
Budur ol hâzret-i cem'-i kemâlât [B 8a]
Ki luţf u ķahr olmuş buña hâlât
139. Buña bir dâ'ire vaz' itdük iy yâr
Budur muţlak muķayyed bilme zinhâr
Key ańla iy birâder ehl-i ezvâķ
Gezerler bu ķuyüdât ile iţlâķ
141. Saña biş hâzretüñ itdük beyânın [B 13a, İ 6b, K 9a, YK 8b]
'Ayân eyle 'ayân işit 'ayânın
Bu hâzretlerde ańlanan merâtib
Saña vâzih gerekdür iy muşâhib
143. Ki her menzilde mevlidden bilesin
Ta'ayyün nice olmuşdur bulasın

Beyân-ı mevlid-i zâtî der-hâzret-i ğayb*

Gel imdi girelüm biz aşl-ı söze
Muvâfıķ eyleyelüm yüzi yüze

¹³⁴ Hâmil: vâşıl B.

¹³⁸ Ķahr olmuş buña: ķahrı buña olmuş B.

¹³⁹ Vaz' itdük: itdük vaz' S.

¹⁴⁰ Birâder: bürâzer B'de harekeli / ehl-i ezvâķ: ehlü'l-ezvâķ B // gezerler: görürler B, İ, YK; giderler K / ķuyüdât ile: ķuyüdü zât ile B.

¹⁴¹ Biş: pes B // eyle: ańla İ, K, S.

¹⁴³ Mevlidden: mevlidin S / bilesin: bulasın İ.

* [Ķayb makamında zâta ait mevlidin açıklamasına dair.]

¹⁴⁴ İmdi: indi YK / biz: bir S.

145. Diyelüm mevlidi ğayb-ı ezelde
Ki sırrı bilesin sen lem-yezelde
Şu vaktin kim yoğ idi cümle ‘âlem
‘Adem ketminde pinhân idi âdem
147. Ta‘ayyünde yoğ idi Hâk’dan özge
O zât-ı vâcib-i muṭlağdan özge
Ezel pinhân idi ‘ayn-ı ebedde
Ebed mihmân idi ğayb-ı aḥadda
149. Belürdi iktizâ-yı zât-ı akdes [S 60^b]
Tecellî itdi zâtına muḳaddes
Olıcağ ‘ilm-i ‘aynı zâta mir’ât
Mübeyyen oldı sırr-ı vaḥdet-i zât
151. Lisân-ı ğayb-ı zât-ı muṭlağ-ı Hâk
Belürdi Küntü kenz ile muḥakḳak
Kemâl-i zât u esmâ oldı zâhir
Mu‘ayyen olmadın daḥı mezâhir
153. Ğaniyy ü muṭlağ oldı zât-ı yek-tâ
Yoğ iken keşret-i nisbiyy-i esmâ
Hâḳîkatde çü keşret oldı ma’düm [K 9^b, YK 9^a]
Bir oldı ‘âlem ile ‘ilm-i ma’lüm
155. Bu vaḥdet nüktesi için işâret [İ 7^a]
Hüva’llâh^u aḥad geldi beşâret

¹⁴⁵ Mevlidi: mevlüd S, mevlid YK.

¹⁴⁷ Vâcib-i: vâhid-i S.

¹⁵¹ Küntü kenz [Ben gizli bir hazineydim. Hadis kabul edilen söz şöyledir: “Ben bilinmeyen bir hazineydim, bilinmeyi diledim, birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.” (Yılmaz 1992: 91, 98)]

¹⁵² Zât u: zât-ı S.

¹⁵³ Nisbiyy-i: nebiyy-i B.

¹⁵⁴ Çü: bu B / ma’düm: ma’lüm K // ‘ilm-i: ‘ilm ü K.

¹⁵⁵ Hüva’llâh^u aḥad [CXII (İhlâs) 1: “O Allah birdir.” (Karaman vd. 2005: 604)]

Pes imdi diñle sırrın vaḥdetinüñ
Ki tâ añla ne işi keşretinüñ

157. Bu sırta berzaḥ-ı kübrâ dimişler
Maḳâm-ı ismin *Ev-ednâ* dimişler

Ḥakīkatde bu sırdur aṣl-ı insân
Ne insân kâmil insân ‘arîf insân

159. Bu sırdur zât-ı esmâya nümüne
Budur câmi‘ bürüz ile kümüne

Aḥaddan Aḥmed’e bir mîmdür fark
Cihân ol mîmüñ içinde durur ğark

161. Aḥad sırrından Aḥmed sırrın añla
Bu taḥkīk ince sözdür ḥüb diñle

Ezel maḥbûbdur bu sır mu‘allaḳ [B 14^a]
Ebed maḥlûbdur bu raḥmet-i Ḥaḳ

163. Bu sırdur kıble-i mevcûd u vâcid
Bu sırdur cümle-i keşretde vâhid

Bu sırdur ḥazret-i ğaybuñ kemâli [S 61^a]
Budur câmi‘ celâl ile cemâli

165. Bu sırdur vaḥdet-i ‘ilmîde bâhir
Bu sırdur keşret-i ‘aynîde zâhir

Münezzeh zât-ı pāküñ iḳtizâsı
Bu sır ızhârı olmuş muḳtezâsı

¹⁵⁶ İmdi: indi K, YK / sırrın: sırrı B.

¹⁵⁷ Ev-ednâ [Daha da yakın. LIII (Necm) 8-9: “Sonra Muhammed’e yaklaştı, derken daha da yaklaştı, o kadar ki iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (Karaman vd. 2005: 525)] Maḳâm-ı: maḳâmı B / ismin: sırrın B.

¹⁵⁸ Kâmil insân ‘arîf insân: ‘arîf insân kâmil insân S.

¹⁶⁰ S’de 161. beyit. Mîmüñ: mîm B.

¹⁶¹ Diñle: söyle İ. S’de 160. beyit.

¹⁶² Raḥmet-i: raḥmeti S, YK.

¹⁶³ Vâcid: vâhid B, İ.

¹⁶⁵ Vaḥdet-i ‘ilmîde: vaḥdet ilminde S / bâhir: zâhir S // ‘aynîde: ‘aynında B / zâhir: bâhir S.

¹⁶⁶ İzhârı: ızhâr B / muḳtezâsı: iḳtizâsı B.

167. Ta‘ayyünden tecellīden bilindi
Resūl’ūñ mevlidi aşlı bulındı
Şalāt ile selām ol sırr-ı zāta
Ki andandur z̄uhūr ism-i şıfāta

Beyān-ı mevlid-i esmāyī der-ḥazret-i gayb * [K 10^a, YK 9^b]

169. Çü bulduñ mevlid-i zātisine yol
Gel imdi mevlid-i esmāsını bul
Dinildi bāṭnī ‘ilmüñ rumūzı
Dinilsün zāhirī ‘ilmüñ künūzı
171. Vücūduñ bāṭnī feyzin işidüñ
Ṭuyarsañ zāhirī feyzin iş idüñ
Ne bāṭn ya‘ni oldur zāt-ı aḳdes
Ne zāhir ya‘ni esmā-yı muḳaddes
173. Murād ez-zāhir ü bāṭn derīn-cā [İ 7^b]
Çi ḥvāhed būd ya‘ni zāt u esmā
Tecellī idicek vaḥdetde zātı [B 14^b]
Zuhūr itdi gelüp cümle şıfātı
175. ‘İnāyetden ta‘ayyün buldı vaḥdet
Hidāyetden mu‘ayyen oldı keşret
Ta‘ayyünde aḥaddur ism-i zātı
İlāhiyyetde vāḥiddür şıfātı

¹⁶⁷ Mevlidi: mevlid-i B, İ, K / bulındı: bilindi K.

¹⁶⁸ Şalāt ile selām: selām ile şalvāt İ.

* [Gayb makamında isimlere ait mevlidin açıklamasına dair.] Der: -B.

¹⁶⁹ Zātisine: zātına B // imdi: indi YK / esmāsını: esmāyı S, K, YK; esmāyı sen B.

¹⁷⁰ Bāṭnī: bāṭn B / ‘ilmüñ: ‘ilm-i İ // zāhirī: zāhir B.

¹⁷¹ İşidüñ: işitdün B, İ, K // zāhirī: zāhir B / iş idüñ: iş itdün B, İ; işitdün K.

¹⁷² Ne: ki İ.

¹⁷³ [Bu yerde zāhir ile bātından murat, zāt ile esmadır.]

¹⁷⁴ Gelüp: ṭaleb İ, K, S, YK.

¹⁷⁵ Vaḥdet: zāhir İ // mu‘ayyen oldı: ta‘ayyün buldı B.

¹⁷⁶ Vāḥiddür: vāciddür B.

177. Çü oldı zâhir 'ilm-i isme mir'ât
Tecellî itdi esmâsı ile zât

Ezelde cümle-i esmâ bilindi
Ebedde cāmi'-i esmâ bulındı
179. Nedür ol ism-i cāmi' ism-i Allāh
Ki ol sulţān u ƣuldur mā-sivā'llāh

Tecellî bulıcaƣ 'ilm ile esmâ [K 10^b]
Hāƣā'ıƣ issi oldı cümle eşyā
181. Bu yirde sâbit olmuşdur hāƣā'ıƣ
Bu yirdendür cihānda her deƣā'ıƣ

Nedür şüret olan ma'lūm u ma'dūm [S 61^b]
Nedür ma'dūm olan ma'nā-yı mefhūm
183. Lisān-ı hāl ile her bir hāƣīƣat [YK 10^a]
Diler zâhir ola sırr-ı şerī'at

Vücūd ister merâtibde kemā-hî
Ki tā me'lūh olan bile ilāhu
185. Çü reşş oldı vücūd-ı 'ām nūrı
'Adem zūlmâtı gösterdi zuhūrı

'Adem çün oldı mir'atı vücūduñ
Belürdi şüreti her şeyde cūduñ
187. Meşāyiğ buña dirler 'ayn-ı sâbit
Budur meşhūd olan her 'ayn-ı sâbit

Bulardur şüret-i 'ilmīye esmâ
Bularuñ şüretidür her müsemmâ
189. Her ismūñ şüreti ikidür iy dost
Birisi mağz u birisi durur post

¹⁸⁴ Ki tā me'lūh olan bile ilāhu: 'Adem zūlmâtı gösterdi çü rāhu B.

¹⁸⁵ : -B.

¹⁸⁷ Meşhūd: meşhūr İ, S, YK.

¹⁸⁸ Şüret-i 'ilmīye esmâ: şüret-i her 'ilm-i esmâ B, şüreti 'ilmiyy-i esmâ K // şüretidür her: şüreti durur B.

¹⁸⁹ Mağz u birisi: mağzıdur biri B.

- Birisi bâṭın u birisi zāhir
Biri ‘ilmī biridür ‘ayn-ı bâhir
191. Key aṅla ism-i cāmī‘ şüretini
Ki cem‘ itmiş bu esmā sîretini
Hâķıķatde ger açarsañ başîret [İ 8^a]
Bu ism-i cāmī‘üñdür cümle şüret
193. Şu‘ün-ı zātıdur esmā vü a‘yān
Vücūda murtabıṭdur bunda imkān
Şoralar zāhiri‘ ‘ilmüñ nesidür
Resül’üñ mevlid-i esmā’isidür
195. Nebī’nüñ mevlididür aṅla zinhār [K 11^a]
Bu esmā ‘ilminüñ esrārı iy yār
Şu‘ün-ı zāt<ı> ile ism-i cāmī‘
Muḥammed mevlididür oldı lāmī‘
197. Çü sırr-ı ‘ilm-i zāt-ı vaḥdet oldur
Pes esrār-ı şıfāt-ı keşret oldur
Belürdi Künt^ü kenzüñ reh-nümāsı [YK 10^b]
Görindi ḳudretüñ Ḳāf’ı Hümā’sı
199. Ta‘ayyünler çü esmādan bilindi [B 8^b]
Ebedde Aḥmed’e mevlid bulındı
Bilindi mevlid-i zātī vü esmā
Ḳılalum mevlidi rūḥına inşā
201. Şalāt ile selām ol cāmī‘ isme [S 62^a]
Ki ḥāķimdür cihānda cümle resme

¹⁹⁰ Biridür: vü birisi S.

¹⁹² Cāmī‘üñdür: cāmī‘inüñdür B.

¹⁹³ Zātıdur: zātıdur YK / a‘yān: ‘aynān B // murtebiṭdür: murṭabındür B.

¹⁹⁴ Şoralar: şüretler S // mevlid-i esmā’isidür: mevlidinüñ esmāsıdur B.

¹⁹⁵ Esrārı: esrārın B.

¹⁹⁸ Künt^ü kenz, bk. 151. beyit.

²⁰⁰ Rūḥına: rūḥıye YK.

Beyân-ı mevlid-i rûhî der-ḥazret-i ervâḥ*

- Gel iy 'aqluñ 'ıqālını açanlar
 Kalem̄din noḡta vü ḥarfi seçenler
203. Göñül levḥinde esrârı yazanlar
 Ma'anî baḥrı içinde yüzenler
 Mecâz ile ḥaḳîḳat derk idenler
 Kinâyet nüktesini berk idenler
205. Tenezzül aşlı dinilsün işidüñ
 Tedellî rabḥını bilüp iş idüñ
 Kelâm-ı ḥazret-i ervâḥı diñleñ
 Resül'üñ mevlidi fethini añlañ
207. Kaçan kim sırr-ı 'ilm-i zât u esmâ
 Bilindi vü bulındı ğayb u ihmâ
 Ne ğayb ol 'âlem-i envâr-ı muḡlak [K 11^b]
 Ne muḡlak vaḥdet-i a'yân-ı muġlak
209. Görindi çün-ki mir'ât-ı 'ademden
 Maḥabbet birle esrâr-ı kıdemden
 Çü 'aql ü nefsi küllî oldı zâhir [İ 8^b]
 Belürdi zât-ı esmâya mezâhir
211. Nedür ol 'aql-ı kül rûḥ-ı Muḥammed [B 9^a, YK 11^a]
 Nedür ol nefsi küll ervâḥ-ı Aḥmed
 Eger bildüñ ise sırrın ezelde
 Bilürsin 'aql ü nefsi lem-yezelde

* [Ruhlar makamında ruha ait mevlidin açıklamasına dair.] Başlık YK'de 202. beyitten sonra gelir. Der-beyân-ı ḥaḳâ'ik-i külliyye ki muḡtalaḥest be-ḥazret-i ḥamîs B.

²⁰² Kalem̄din: kulaḳdan K // noḡta: nuḡfe YK.

²⁰³ Esrârı: esrâr YK // baḥrı: baḥr İ, YK.

²⁰⁴ Mecâz ile: mecâziyi B // kinâyet: kifâyet B / nüktesini: ḳal'asını S.

²⁰⁵ Aşlı: aşl YK // tedellî: tedennî B / bilüp: bilüñ S.

²⁰⁶ Ervâḥı: ervâḥ S, YK // fethini: fethin YK.

²¹⁰ 'Aql ü: 'aqlı B / küllî: küll YK.

²¹² Sırrın: nefsin K // 'aql ü: 'aqlı B.

213. Biridür mazhar-ı icmāl-i vaḥdet
Birisi mazhar-ı tafşīl-i keşret
Cihānı ser-be-ser çün tıtdı ervāḥ
Bu ervāḥ ile zāhir oldı eşbāḥ
215. Key idrāk it ne imiş rūḥ-ı a'zam
Ta'ayyüdüdür vücūdı Ḥaḫḫ'a fe'fhem
Nedür ol in'ikās-ı zāt u esmā
Elifdür ism-i bā ile müsem mā
217. Kimesne itmedi rūḥa beyānı
Ne itsünler 'ayān-ender-'ayānı
Vücūda ḥadd u resmi itmediler
Bu rūḥı bilmek için gitmediler
219. Ne ḥādişdür ki görindi kıdemden [S 62^b]
Ne levḥ olur ki zāhirdür ḫalem den
Ḥaḫḫatde nedür ervāḥ-ı eşyā
Resül'ün rūḥına tafşīl ü inşā
221. Nebī'nün mevlididür rūḥ-ı aḫdem
Ḳamu ervāḥuñ üstinde muḫaddem
Çü zāt-ı isme 'aḫl ü nefis mir'āt
Olaldan zāhir oldı cümle zerrāt
223. Belürdi 'aḫl u nefis ile ṭabī'at [K 12^a]
Hebā vü şekl ü cism-i kül ḫaḫḫat
Bularuñ her biridür mevlid-i ḫaş [B 9^b]
Bu taḫḫiki dimişdür ehl-i ihlāş

²¹³ Vaḥdet: ḫudret İ // mazhar-ı: mazhar u K.

²¹⁴ Ser-be-ser: ser-te-ser İ.

²¹⁶ Nedür: budur B, İ // bā: bī İ, be K, YK.

²¹⁷ 'Ayān-ender-'ayān: ki andandur 'ayānı B.

²¹⁸ Vücūda ḥadd u: vücūdı ḥaddı B / resmi: resm S.

²²¹ Aḫdem: a'zam B.

²²² Zāt-ı isme 'aḫl: zāt-ı 'aḫl-ı isme S / isme: ism-i B.

²²⁴ Mevlid-i: mevlidi S // taḫḫiki: taḫḫik YK.

225. Dinildi mevlidi ğaybî vü ervâh
Dinilsün mevlidi cismî vü eşbâh
Çü idrâk eyledüñ sırrını zâtuñ [YK 11^b]
İşitdün remzin esmâ vü şifâtuñ
227. Nedendür 'aql-ı nefsi çün-ki bildün
Resül'ün mevlidin her şeyde bulduñ
Pes imdi gözüñ aç sözüñ yüzine
Kelâmuñ gör ki ardı ne yüzü ne
229. Tarîk-i ism ile keşf it mu'ammâ [İ 9^a]
Gider bu perdeyi aña müsemmâ
Nedendür ma'nî-i Levlâk aña
Ne imiş mevlid-i eflâki diñle
231. Çü bilesin neye mazhardur eflâk
İdersin 'âlem-i 'ulvîyi idrâk
Şalât ile selâm-ı lâ-yezâlî
Şuña kim rûhı bulmuşdur kemâli

Beyân-ı mevlid-i cismânî der-ğazret-i şehâdet*

233. Gel iy 'ârif nedür bil aşl-ı 'âlem
Ne yirden zâhir olmuş nesl-i Âdem
Şehâdet mevlidinün bil beyânın
Yakîn it sırr-ı pinhânuñ 'ayânın

²²⁶ Çü: çün İ, S / eyledüñ: eyledi İ / sırrını: sırrın K, YK.

²²⁸ Aç: -İ.

²³⁰ Levlâk, bk. 40. beyit. Diñle: aña İ.

²³¹ Çü bilesin neye mazhardur: bilesin ki nice mazhardur B / mazhardur: mazhar İ
// İdersin: idesin B / 'ulvîyi: 'ulvî S.

²³² Rûhı: rûh İ, K, YK.

* [Şehadet makamında cisme ait mevlidin açıklamasına dair.] Başlık: -İ, -S. Der-be-yân-ı mevlid-i rûhî der-ğazret-i ervâh B.

²³³ 'Âlem: âdem İ // yirden: yirde B / nesl-i: cism-i K / âdem: 'âlem İ.

235. Sümüvvāt u mevālīd üstükuşşāt
Ne şeydendür hevā cevvinde zerrāt
Bu eşhāş u bu eşnāf u bu eṭvār [B 10^a, K 12^b]
Bu envā^ʿ u bu ecnās u bu estār
237. Bu eşvāt u bu elvān u bu eşkāl
Nedendür aña aşlın gitsün işkāl
Kaçan levḥ-i ‘adem vech-i vücūda [S 63^a]
Muķābil oldı esmā geldi cūda
239. Bilindi sırr-ı zāt u sırr-ı esmā
Mu‘ayyen oldı aşl-ı cümle-eşyā
İşitdün ‘akl ü nefsün aşlını sen [YK 12^a]
Ki sırr-ı zāt u esmādur mu‘ayyen
241. Çün ol sırdan görindi aşl-ı ervāḥ
Hem ol sırdan durur pes cümle eşbāḥ
Velī diñle ne vech ile görindi
Beyānından ‘ayān olsun gör indi
243. Ḥadīşinde didi Sulṭān-ı İsrā
Ki Ḥaḫ ḫalḫ eylemişdür dürr-i beyzā
Nażar kılmış aña heybet yüzinden
Şu olup erimişdür kendüzinden
245. Cihān bir baḫr oluban cūşa gelmiş
Miyāndan cümle şey āgūşa gelmiş

²³⁵ Üstükuşşāt: B ve K’de harekeli; [ya’ni ‘anāşır] K, YK // cevvinde: cevfinde B, S, YK.

²³⁷ Gitsün: bilsün S.

²⁴¹ Pes: sen K.

²⁴² İndi: imdi B, İ, S.

²⁴³ Ḥadīşinde: ḫadīşde İ / İsrā: Esrā B’de harekeli // Ḥaḫ: ḫalḫ S / eylemişdür: ey-lemiş idi B / dürr-i: -K.

²⁴⁴ Şu: su K, YK / erimişdür: ermişdür YK / şu olup erimişdür: erimişdür şu olup B.

²⁴⁵ Cümle şey: cümlesi İ.

- Buḥār-ı elṭāfidur yidi eflāk
Laṭīfiyle keşīfi nār ile ḥāk
247. Bu cünbişden sarāy-ı 'ālem olmuş
Sarāy içinde sultān ādem olmuş
- Budur ol 'unşur-ı a'zam ḥaḳīkat [İ 9^b]
Kim aña dürr-i beyzādur şerī'at
249. Bu 'unşur mazharıdur sırr-ı zātuñ [B 10^b]
Bu eşyā gibi esmā vü şıfātuñ
- Yidi seyyāredür bundan mu'allak
Merākizde bu erkān-ı muṭabbak
251. Nebāt u ma'den ü ḥayvān u insān [K 13^a]
Bu 'unşurdan belürdi cümle yek-sān
- Çü bu 'unşurdan oldı aşl-ı eflāk
Dinildi pes Nebī şānında Levlāk
253. Velī kürsī ile ol 'arş-ı a'zam
Degüldür 'unşurī Va'llāh^u a'lem
- Ṭabī'atdur bular fānī degüller
Ḳadīmīlerdür erkānī degüller
255. Key aña şeyḥ-i ekber ider işbāt [YK 12^b]
Mişālī 'arş ile kürsī vü cennāt
- Meşāyih keşfinüñdür bu tenezzül
Ḥakīm aşlınca egridür tevağğul

²⁴⁶ Elṭāfidur: luṭfidur B / yidi: beyn-i B.

²⁴⁷ Sarāy içinde: sarāy-ı cümle B.

²⁴⁸ A'zam: ism İ // kim: ki B.

²⁵⁰ Bundan: bunda B // merākizde: merākizden İ.

²⁵¹ 'Unşurdan: 'unşurda B / belürdi: bulardur B.

²⁵² : -S. Aşl-ı: cümle B // Levlāk, bk. 40. beyit.

²⁵³ Va'llāh^u a'lem [Allah en iyisini bilir. Kur'an'da bazı ayetlerde bu ifade geçer: III (Āl-i İmran) 36, IV (Nisa) 25, V (Maide) 6, VI (En'âm) 58 gibi (Yılmaz 1992: 18).] Ol: evvel B'de harekeli.

²⁵⁴ Ṭabī'atdur: ṭabī'îdür S / degüller: degüldür İ, S // degüller: degüldür İ, S.

257. Heyülā zulmetinden çıkmadı hîç
Teselsül görüp oldu devr ile pîç
Bu tertîb üzredür icād-ı ecsām [S 63^b]
Ki aḥkām eylemiş ḥallāḳ-ı aḥkām
259. Bu aşla ḳā'il olup ehl-i sünnet
İderler şāni'a her laḫza minnet
Nebî'nün mevlididür 'unşur-ı pāk
Kim andandur zuhūr-ı ḫıṭṭa-i ḫāk
261. Şehādet ḫazretinde dürr-i beyzā
Zuhūr itdi vü zāhir oldu eşyā
Şunu kim dürr-i beyzā itdi izhār [B 11^a]
Nebî'nün mevlidine ider ikrār
263. Sen ü ben Zeyd ü 'Amr u Bişr ü Ḥālid
Aḫ u 'am vālide hem daḫı vālid
Resül'ün mevlididür her birimüz
'Urūḳ a'sāb u a'zā vü derimüz
265. Muḫammed mevlididür cümle zerrāt
Bu āfāk içre dindi nice kerrāt
Anuñ rûḫından oldu cümle ervāḫ [K 13^b]
Anuñ cisminden oldu cümle eşbāḫ
267. Şalāt ile selām ol rûḫ-ı pāke [İ 10^a]
Ki andandur zuhūr eflāk ü ḫāke

²⁵⁷ Heyülā: heyülī S / zulmetinden: zulmetinde İ.

²⁵⁹ Olup ehl-i sünnet: oldu ehl-i cennet İ.

²⁶⁰ Kim: ki B / ḫıṭṭa-i: ḫaṭṭa-i B.

²⁶² Şunu: neyi S.

²⁶⁴ : A'zā: a'sal B, İ, YK / vü: ki S.

²⁶⁵ Dindi: didi İ.

²⁶⁷ Ki: kim B / eflāk ü: evlād-ı İ.

Beyân-ı mevlid-i mişâlî der-ḥazret-i ḥayâl-i muṭlak*

- Dilerseñ kim bilesin iy qarındaş
Mişâl-i muṭlak içre mevlidi fâş
269. Dil ile añla dil güftârın iy dost [YK 13^a]
Mişâl-i muṭlakıñ esrârın iy dost
- Eyâ cân bülbülin şeydâ kılanlar
Ma'ânî gülşenin zîbâ kılanlar
271. Ḥayâl ayînesinde yüz görenler
Bu ḥarf u şavt içinde söz görenler
- Lügazlardan mu'ammâlar düzerler
Şular kim baḥr-i ma'nîde yüzerler
273. İşidüñ iş idüñ sırr-ı ḥayâli
Ziyâ-yı muṭlak ol baḥrüñ mişâli
- Ṭabî'at inbisâṭınuñ bürüzı [B 11^b]
Ḥaḳîḳat in'ikâsınuñ rumûzı
275. Ne berzâḥdur bu mir'ât-ı mücellâ
Ne meclâdur bu mişkât-ı muşaffâ
- Ne ḥazretdür bu baş-ı bî-nihâyet
Ki oldur cümleyi temşîle ğâyet
277. Mişâl-i ism ü rûḥ u cism-i zerrât [S 64^a]
Görinür anda eṭvâr ile kerrât
- Çü mir'ât oldı eşyâ şüretine
Ne şüret belki cümle sîretine

* [Ḥayâl-i mutlak makamında misale ait mevlidin açıklamasına dair.]

²⁷¹ : -S. Şavt: şavtı B, şüret İ.

²⁷² Kim: ki K, YK.

²⁷³ Baḥrüñ: baḥrî B; baḥr İ, K, YK.

²⁷⁴ İnbişâṭınuñ: enbiyâṭınuñ B / bürüzı: rumûzı B.

²⁷⁶ : -S.

279. Bilindi bunda her ef'āl ü aḥvāl
Şifāt ü ḥüsn ü ḳubḥ u ma'nī vü ḳāl
Kemāl ü naḳş u 'aḳl ü nefş bī-şek [K 14^a]
Bilinür bunda evşāf ile her yek

281. Çü bu berzāḥda imiş cümle aḥvāl
Resül'üñ mevlidin fehm eyle fī'l-ḥāl
Ki her bir mevlide vech-i mişāli
Olur elbetde berzāḥda ḥayāli

283. Çü Aḥmed mevlidin her şeyde bildüñ
Mişālin 'aḳl ü yā keşf ile bulduñ

**Vech-i te'hîr-i mevlid-i mişāl-i muṭlaḳ ez-mevlid-i
ḥazret-i şehādet** [YK 13^b]

Mişālüñ mevlidi ber-vech-i taştîr [İ 10^b]
Şehādet mevlidinden oldı te'hîr

285. Çü rûḥ u cism ü berzāḥdur mişālüñ
Ne andandur ne bundandur ḥayālüñ

Üleşmişdür keşife nür-ı ervāḥ [B 12^a]
Ḳarışmışdur aña zūlmāt-ı eşbāḥ

287. Ziyā-yı muṭlaḳ olmuş anda ḥāşıl
Cemī'-i şekl ile emşāle ḳābil

Teravvuḥ eylemişdür anda eşbāḥ
Tecessüd bağlamış emşāl-i ervāḥ

²⁸¹ İmiş: yetmiş İ.

²⁸² Elbetde: elbette K, YK.

²⁸³ Çü: Bu B / mevlidin: mevlüdün B ve S'de harekeli.

* [Misal-i mutlakın mevlidinin, şehadet makamının mevlidinden tehir olan yönünün açıklamasına dair.] Başlık: Der-beyân-ı te'hîr-i mevlid-i mişāl-i muṭlaḳ ân-mevlid-i ḥazret-i şehādet B, +der-beyân K / mutlaḳ: -S / ḥazret-i: -S / şehādet: +der-beyân İ, S.

²⁸⁴ Mevlidinden: mevlüdünden B, İ.

²⁸⁷ Emşāle: emşāl YK.

²⁸⁸ Teravvuḥ: rûḥ İ, teravḥun K'de harekeli // emşāl-i: imşāl-i B'de harekeli.

289. Hâkîkatde olupdur nūr u zulmet
Ziyānuñ şūreti şānına 'illet
Olur ma'lūlına 'illet muḳaddem
Mişāl andan mu'aḫḫar oldı fe'fhem
291. Şalāt ile selām ol fer^c-i zāta
Ki mebde'dür bu nev^c-i cins ü faşla

**Beyān-ı mevlid der-cemī'-i ḫazarāt-ı
ḫams bi-ḫaseb³¹l-Ḳur'an³¹l-ḳadīm***

- İşit iy lafz u ma'nīden ḫaber-dār [K 14^b]
Bu mevlidde dinilür lübb-i esrār
293. Bilinür noḳṭa vü ḫarfūñ rumūzı
Kelāmuñ açılır bunda künūzı
Leṭā'if keşf idiserdür 'ibāret [S 64^b]
Anı ṭuymaz meger ehl-i işāret
295. Göz açup itmeyince fikr ü tedḳīḳ
Bu mevlidden bilinmez sırr-ı taḫḳīḳ
Kelām-ı ḳavlī vü fi'līde esrār
Dinilür key şaḳın ṭuymasun aḡyār
297. Kelāmu'llāh ile 'ālem 'ayānī [YK 14^a]
İki muşḫafdur añla sen beyānı

²⁸⁹ Şānına: neş'ine B.

²⁹¹ Şalāt ile selām: selām ile şalāt İ/ zāta: aşla B, İ; vāşıla K, YK // mebde'dür: mebde'imdür S.

* [Mevlidi beş makamın bütününde Kur'an'a göre açıklamaya dair.] Başlık: -B. ḫams: -S / ḳadīm: -S.

²⁹² Lafz: luṭf S / ma'nīden: ma'nīde İ.

²⁹³ Künūzı: rumūzı B.

²⁹⁴ İdiserdür: ider bunda S.

²⁹⁵ Tedḳīḳ: tevḳīḳ İ.

²⁹⁶ : -S. Ḳavlī: kelimenin ikinci hecesi vezin gereği kısa okunmalıdır. ṭuymasun: duymasun İ.

²⁹⁷ İle 'ālem: 'ālem ile İ // iki: aña S / muşḫafdur: muşḫafdan B.

- Biri hâdiş durur biri qadīmī [B 12^b]
 Vücūdīdür biri biri ‘adīmī
299. Cihāndur muşşaf-ı fi’liyy-i Allāh
 Sen ikrār it buña kim yoqdur ikrāh
 Çü Qur’ān muşşaf-ı qavliyy-i Hāq’dur
 Resül’e mu’cize şer’e nesakdur
301. Kelām-ı nefsidür bulmaz tebeddül
 Nitekim zātına yoqdur taḥavvül
 Bu iki muşşafı bildüñ mu’ayyen [İ 11^a]
 Olup qavlı ile fi’lī mübeyyen
303. Nizām-ı hāş ile tırmuş bu ‘ālem
 Ara yirde ḥalīfe olmuş ādem
 Bu iki muşşafı bilmiş kemā-hī
 Bilüp nefsini bilmişdür ilāhı
305. Kelām-ı nāṭıq olup söze gelmiş
 Vücūd-ı ‘ilm ü gaybī yüze gelmiş
 Zebür İncıl ile Tevrāt u Furqān
 Olupdur cümle qāl-i ḥāl-i insān
307. Cihānda ‘aql ü nefs erkān ü eflāk [K 15^a]
 Mevālīd ü daḥı cinn ile emlāk
 Kelām-ı fi’lī için oldı tafşıl
 Bularuñ her biri bir süre delıl

²⁹⁸ Hâdiş durur: hâdişdür YK.

²⁹⁹ Buña: baña YK / buña kim: kim buña B.

³⁰⁰ Qur’ān muşşaf-ı qavliyy-i Hāq’dur: bir muşşafda Qur’ān qavli ḥakdur B.

³⁰¹ Nefsidür: nefsdür İ.

³⁰² Bu: çü S / muşşafı: muşşaf YK.

³⁰⁴ Bilüp: bulup B, İ / nefsin: nefsin YK / bilmişdür: bildürmüş İ.

³⁰⁵ Vücūd-ı ‘ilm ü: vücūdı ‘ilmī B / gaybī: ‘aynī B, İ, K.

³⁰⁶ Furqān: Qur’ān İ, S.

³⁰⁸ Fi’lī: Kelimenin ikinci hecesi vezin gereği kısa okunmalıdır.

309. Suverden añla āyât-ı 'izāmı
 Hürûf u noqtadandur intizāmı
 Hâķ'uß 'ilminde esmānuñ bürüzı [B 15^a]
 Bu eşyā harfdur añla rumüzı
311. Nedür noqta vücüdü hâķķ-ı muṭlaķ
 Ki harf u lafzı andan oldu müştak
 Merātib defter ü dīvāna geldi [YK 14^b]
 Tamām oldu vü söz insāna geldi
313. Saña bu muşhaf-ı fi'līde iy yār [S 65^a]
 Resül'üñ mevlidin bildürdi güftār
 Çü itdük mevlid-i fi'līyi taḫrīr
 İşit sen mevlidi ḳavlīde taḫrīr
315. Bu başt olan kelāmuñ ḳışşasından
 Resül'üñ mevlidin bil ḫişşesinden
 Çü Aḫmed mevlidindendür bu ef'āl
 Pes anuñ mevlididür cümle aḳvāl
317. Eger añladuñ ise sırr-ı zātı
 Bu tafşıl olan esmā vü şifātı
 Bilürsin bī-gümān sen kim bu Ḳur'ān
 Muḫammed mevlididür cümle yek-sān
319. Çü zātuñ sırrıdur aña ḫaḳīḳat
 Şıfat sırrıdur aḫkām-ı şerī'at

³⁰⁹ 'İzāmı: nizāmı B.

³¹⁰ : İ'de kıyıda.

³¹¹ Hâķķ-ı muṭlaķ: muṭlaķ-ı Hâķ S // lafzı: lafz İ, şavt S.

³¹² Vü: çü S.

³¹³ Fi'līde: fi'līden K.

³¹⁴ Fi'līyi: fi'lī İ, S, YK.

³¹⁵ Olan kelāmuñ: olanlar anuñ S.

³¹⁹ : -B, -İ, -K, -YK.

- Bu sırr ol sırr çün tafşîl olupdur
Şerî'at 'arşına tekmi̇l olupdur
321. Çü tafşîl ile zâhir oldı Furkân
Zuhûrından kemâle irdi insân
Muḥammed ḥâmil olup bu kemâli
Beyân itdi cemâl ile celâli
323. Çü Qur'ân oldı aña cümle aqvâl [B 15^b, İ 11^b, K 15^b]
Şerî'at anuñ içün oldı aḥvâl
Ṭarîkat ḥod aña ef'âl olupdur
Ḥaḳîkat 'ayn-ı ḥâl-i ḥâl olupdur
325. Pes imdi noḳta ḥarf u lafz u âyât
Kelâm u sûre vü aḥkâm-ı cennât
Ḳamu va'd u va'îd ü kışşalardan
Ḥaḳ'uñ tevḥîdiyile ḥişşelerden
327. Resûl'ün mevlidin fehmi eyle iy yâr
Ki ma'lûm ola saña sırr-ı esrâr
İşit el-ḳışşa mecmû'-ı rumûzı [YK 15^a]
Çü sırr-ı Aḥmed itmişdür bürüzı
329. Belürmiş ḥükm sulṭân-ı ezelden
Görinmiş fi'l ü ḳavli lem-yezelden
Muḥammed'dür vücûda genc-i maḥfî
Muḥammed'dür bu şüretlere ma'nî
331. Muḥammed'dür bu 'aql ü nefsi ü ervâḥ
Muḥammed'dür cemî'-i sırra eşbâḥ

³²¹ Furkân: Qur'ân S.

³²² Bu: ol S.

³²³ Qur'ân: Furkân B // aḥvâl: ef'âl S.

³²⁵ İmdi: indi B, K, YK.

³²⁶ Va'îd ü: va'iddür S.

³²⁹ Fi'l ü: fi'lî B / ḳavli: ḳavl İ, YK.

³³⁰ Şüretlere: şüretlerde B.

Muhammed'dür şeffî ü muhtedâmuz [S 65^b]

Bi-ḥamdi'llâh añadur iḳtidâmuz

- ^{333.} İlähî baḥr-ı 'iṣyân buldı tuğyân
Resül'ün şefkatın sen eyle dermân

Muhammed ḥaḳkı için yâ İlähî
Ḳoma 'âşî bizi 'afv it günâhu

- ^{335.} Yed-i ḳudretdedür çün maḥv u işbât
Ḥudâyâ umaruz dîdâr u cennât

Şalât ile selâm ol sırr-ı zâta [B 16^a]
Ki oldur mazhar-ı esmâ şıfâta

Beyân-ı mevlid-i 'amelî der-ḥazret-i şehâdet* [K 16^a]

- ^{337.} Eyâ ma'nî şarâbın eyleyen nüş
Birez sözden yaña tutğıl gine güş

Beyân-ı mevlid-i a'mâli diñle
'İbâda farz olan ef'âli añla

- ^{339.} Çü bişdür şer' ile mebnâ-yı İslâm
Saña Ḥaḳ'dan bu bişdür fazl u in'am

Ḳoyup tevḥîd ile şavm u şalâtı
Buyurdı ehline ḥacc u zekâtı

- ^{341.} Bu biş rükn ile İslâm oldu ḳâ'im [İ 12^a]
Bunuñladur livâ-yı şer'i dâ'im

Gerek dîn ehline bu biş hemîşe
Şi'âr-ı şer'idür idine pîşe

³³⁴ 'Afv: maḥv B, İ, YK.

* [Şehadet makamında amele ait mevlidin açıklamasına dair.] Başlık: -S. 'Amalî: 'ilmî S.

³³⁷ Birez sözden yaña tutğıl gine güş: birez tutğıl bu sözden yaña güş B / gine: yine İ, S.

³³⁸ Añla: diñle B, İ, S.

³³⁹ Fazl: faşl İ.

³⁴¹ : -B.

343. Didi aḥkām-ı şer'î iden iḥkām
Ki İnnē'd-dīnē 'inde'llāhi'l-İslām
Bu a'mālī Nebī cūn itdi izhār
'Amelden ḳalb-i 'āmil ṭoldı envār
345. Egerçi saña key zaḥmetdür a'māl
Meşakḳatdür dime raḥmetdür a'māl
Olanca sa'y ile bu yolda iş it
'Amel ḳıl Leysē li'l-insānı işit
347. Ḥudāyā nefsi ḳıl a'māle şābir
'İbādātuñdan eyle 'abdi şākir
'Amelde mevlidi bildüñ mi iy yār
Bu sözden sırra olduñ mu haber-dār
349. Çü ḥāl oldı bu envā' u 'ibādāt [B 16^b]
Resül'e bunca a'māl ü riyāzāt
Şalātında ḳıyām ile ḳu'udı [K 16^b, S 66^a]
Rükū'ı vü ḥuzū'ı vü sücūdı
351. Teşehhüdden selāmı vü niyāzı
Du'ā-yı müstecāb ile namāzı
Aña mevlid degül midür bu a'māl
Çü her fi'linde vardur aña bir ḥāl

³⁴³ İnnē'd-dīnē 'inde'llāhi'l-İslām [III (Âl-i İmran) 19: "Allah nezdinde hak din İslâm'dır. Kitap verilenler kendilerine ilim geldikten sonradır ki aralarında kıskançlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın ayetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur." (Karaman vd. 2005: 51)] Ki: -B.

³⁴⁴ 'Āmil: 'ālem S.

³⁴⁵ Saña: nefse S.

³⁴⁶ Leysē li'l-insān [LIII (Necm) 39: "Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur." (Karaman vd. 2005: 526)] Olanca: elince İ, K, YK / iş it: işit B, S // işit: iş it B.

³⁴⁸ Bildüñ mi: bildügüm YK // sırra: söze B.

³⁴⁹ Envā'-ı: mecmū'-ı S.

³⁵¹ Du'ā-yı: du'ā ile B.

³⁵² Mevlid: mevlüd S // her fi'linde: fi'linde ki K / bir: biñ B.

353. Tavâf u hacc u sa'y u hâlk u ihrâm
Vuķûf u remy ü cemre bunca aĥkâm
Vidâ' u 'umre vü tesbîĥ ü tehlîl
Anuñ mevlidleridür cümleyi bil
355. Anuñdur fiṭre ile şavm-ı meşrû'
Ṭa'âm-ı ekber olmuşdur aña cû'
Zükût u cümle mâli bezl iden ol
Bu ĥükme uymayanı 'azl iden ol
357. Şehâdetde olan tevĥîd anuñdur [YK 16^a]
Ĥudâ-yı 'âleme temcîd anuñdur
Anuñdur meşreb-i ĥâş-ı ĥaķîķî
Ki her şaĥşuñ aña irmez ṭarîķi
359. Kemâl-i ma'rifetde ferd-i muṭlaķ
Rumûzı 'ilm ü 'aynen nüşâ-i Ĥaķ
Anuñ ferzendidür ma'nîde âdem [İ 12^b]
Risâlet meşra'ında oldu ĥâtem
361. Aĥaddan mîm-i Aĥmed oldu müştak
Cihâna zâhir oldu ĥalk ile Ĥaķ
Belürdi ĥalk lâmu Ĥaķ'dan iy dost [B 17^a]
Ĥicâb-ı mağz oldu arada post
363. Mu'ammâ-yı ezel keşf oldu yek-ser
Muĥammed olalı bu yolda reh-ber
Rumûz-ı vaĥdet ü keşret beyânı
Resûl'üñ mevlidindendür 'ayânî
365. Şalât ile selâm ol mîm ü lâma
Ki andandur beyân ĥarf u kelâma

³⁵⁶ Zükût u: zekât-ı B.

³⁶¹ Cihâna: cihânda B, S.

³⁶² Arada: ara İ.

³⁶³ Keşf oldu: oldu keşf K // yolda: yola S.

³⁶⁴ İkinci mısra: Ki andandur beyân ĥarf u kelâma K.

³⁶⁵ : -K. Şalât ile selâm: selâm ile şalvât İ // ĥarf u kelâma: ĥarf-i lâma B.

Beyân-ı mevlid-i zamānī der-ḥazret-i şehādet^a [K 17^a]

Mekānī mevlidi çün bildüñ iy yār
Zamānī mevlidinden ol ḥaber-dār

367. Söz işit kulaḫ aç diñle beyānı
Nedür tā bilesin sırr-ı zamānı

Nedür bil işılāḫ-ı ānı dā'im [S 66^b]
Ki vehm ile bulursın anı ḳā'im

369. Vücūduñ imtidādından ḥabīr ol
Ma'ānīden beşāret bul beşīr ol

Meşāyiḫ aşlı üzre diñle esrār
Bu esrārı ne bilsün degme aḡyār

371. Buṭün ehli sözidür olma ḡāfil [YK 16^b]
Leṭā'ifdür olur zevḳ ile ḥāşıl

Çü Ḥaḳḳ'uñ vardur esmā vü şifātı
Olupdur dehr ismi ism-i zātı

373. Bu ism-i dehr ism-i ekber olmuş
Zamān ol ism-i dehre maḫzar olmuş

Dinilmişdür Ene'd-dehr añla iy yār
Var eyle Lā-tesebbū'd-dehre iḳrār

375. Vücūduñ imtidādın añla mevhūm
Ki ol ān dā'im ola saña mefhūm

^a [Şehadet makamında zamana ait mevlidin açıklamasına dair.]

³⁶⁶ Mevlidi: mevlidin S // mevlidinden: mevlüdinden B.

³⁶⁹ İmtidādından: imtidāsından B.

³⁷¹ Sözüdür: sözinden İ.

³⁷² Olupdur dehr ismi ism-i zātı: olup durur her ismi isme zātı B / ismi: ism S.

³⁷³ Dehre: dehrde B.

³⁷⁴ Ene'd-dehr [Ben dünyayım.] // Lā-tesebbū'd-dehr [Kendini dünyaya esir etme.]
Lā-tesebbū: lā-tesebbū K.

³⁷⁵ Añla mevhūm: eyle ma'lūm İ // ol: -K, -YK / ān: ānı B, İ.

Devâm-ı imtidād isme eşerdür [B 17^b]
Eyü zevk it ki bu ince haberdür

377. Zamân ile sinîn ü cümle ânât
Şuhûr üsbü' ile eyyâm u sâ'at
Derec daḥı deḳâ'ik bu şevânî [İ 13^a]
Şevâleş ḥaṭm olunca bu evânî
379. Bu eczâ vü bu cüz'ıyyât-ı manzûm
Olupdur ism-i dehre sırr-ı mevḥûm
Pes andan aña gine râz-ı maḥfı
Ki Aḥmed mevlidinden n'oldı ma'nî
381. Kelâm-ı ḳavlî vü fi'lî vü eşyâ
Anuñ aḥvâlidür mecmû'-ı esmâ
Vücüd aḥkâmını bildüñ tamâmî
Ki Aḥmed mevlidindendür ḳıyâmı
383. Żarûrî pes vücüduñ imtidâdı
Bu ism-i dehr ü esmânuñ 'idâdı
Aña mevlid olur ber-vefḳ-i taḥḳîḳ
Taşavvur it bu zevki eyle taşḏîḳ
385. Bu mevlidler ki itdük saña taşvîr
Lisân ile ḳalemde buldı taḥrîr

³⁷⁶ İt ki: eyle İ.

³⁷⁷ Sinîn: binîn B / ânât: âyât S.

³⁷⁹ Olupdur: olıdur K.

³⁸⁰ Andan: imdi S / gine: yine S / râz-ı: sırr-ı S // mevlidinden: mevlüdinden B'de harekeli.

³⁸¹ Ḳavlî: ikinci hece vezin gereği kısa okunmalıdır. Ḳavlî vü fi'lî: fi'lî vü ḳavlî B // esmâ: eşyâ B.

³⁸² Vücüd: vücüduñ B / aḥkâmını: aḥvâlini S // mevlidindendür: mevlidin^{den}dür S, mevlidindür YK.

³⁸⁴ Olur: olupdur B / ber: -B.

³⁸⁵ İtdük: -K / taşvîr: taḳrîr S.

- Bularda vālideyn isteme zinhār [YK 17^a]
 Bu mevlidlerde daḥı kılma inkār
387. İrādet yāḥud emr-i Kūn tamāmı [S 67^a]
 Bularda kāfīdür virür nizāmı
 Şalāt ile selām ol nūr-ı dīne
 Ki ‘ālem andan irmişdür yaḳīne

Beyān-ı mevlid-i neslī bi-ḥaseb^{pl}-ıcmāl der-şehādet*

389. Çü her ḥazretde mevlid oldı zāhir
 Tenezzül mūcibince evvel āḥir
 Velī şol mevlid-i neslī vü meşhūr [B 18^a]
 Ki Ādem’de belürmiş lem’a-i nūr
391. İdüp seyr ile nesl^{en} ba’d^e neslⁱⁿ
 Ḳureyş ü Ḥaşimīler tuymuş aşlın
 Belürmiş yüzlerinde nūr-ı beyzā [K 18^a]
 Dimişler zāhir olan yüze tūbā
393. Turāb-ı Ka’be’den kılmuş nümüne
 Emīn olmuş bürüz ile kümüne
 Velī oldur nebī oldur resül ol
 Ḳomuş ‘ālemde aḥkām u uşül ol
395. Muṭī^c olmuş cihān emrine yek-ser
 Zemīn ü āsumān u māh u aḥter

³⁸⁷ Kūn, bk. 87. beyit. Kāfīdür: kāfī durur B.

* [Şehadet makamında nesle ait mevlidi özetleyerek açıklamaya dair.] Der-şehādat: - S.

³⁸⁹ Çü her ḥazretde mevlid oldı zāhir: çü her mevlid ki ḥazretde oldı zāhir B.

³⁹⁰ Neslī vü: nesliyy-i K.

³⁹¹ Nesl^{en} ba’d^e neslⁱⁿ [Nesilden nesile.] seyr ile: sırrı ile B.

³⁹² Yüze: yirde S.

³⁹⁴ Oldur nebī oldur resül: oldur resül oldur nebī K // ḳomuş ‘ālemde aḥkām u uşül ol: ḳomuş aḥkām-ı ‘ālemde uşül ol B.

- Bu neslî mevlidi çün oldı meşhûr [İ 13^b]
Mecâlis bunuñ ile ıtdı pür nûr
397. Hemîn icmâl ile eş'âr olındı
Çü her bir dilde bu mevlid bilindi
Velî biz eyledük fî'l-cümle tafşîl
Merâtibde beyânî mevlidi bil
399. Ne-güyem men zi-mevlidhâ-yı meşhûr
Eger güyem be-güyem kışşa-i nûr
Çi kışşa hisse-i ez-rûy-i tevhid [YK 17^b]
Çi tevhid ân ki nâ-büd zann u taklid
401. Kücâyî iy dil-i fâriğ zi-âlem [S 67^b]
Ki deryâbî zi-nuṭkam sırr-i âdem
Çi âdem merdüm-i çeşm-i hüviyyet
Çi dâned in-suḥanrâ bî-reviyyet
403. Eger zevküñ var ise añladuñ râz [B 18^b]
Yoğ ise ara yirde olma ğammâz
Murâd ister iseñ şeyḥe mürîd ol
Ma'ârif gencine mühr ü kelîd ol
405. Şular kim varmadılar şeyḥ ile yol
Hemîn şeyṭân elinde oldılar kul

³⁹⁶ ıtdı: oldı B.

³⁹⁷ Hemîn: hemân S // bilindi: bulındı İ, dinildi S.

³⁹⁸ Beyânî: beyân-ı K.

³⁹⁹ [Ben meşhur mevlitleri söylemem, eğer söylersem nur kıssasını söylerim.]

⁴⁰⁰ [Hangi kıssa? Tevhid yüzünden hisse veren kıssa. Hangi tevhid? Zan ve taklit olmayan tevhid.] Nâ-büd: ne-büd B, İ, K, S, YK.

⁴⁰¹ [Ey gönlü âlemden fâriğ olan! Nerelisin? Benim sözümden Âdem'in sırrını anlarsın.] Kücâyî: kücây İ, K // deryâbî: deryâ-yı B.

⁴⁰² [Hangi Âdem? Varlığın gözbebeği olan Âdem. O bu sözü düşünmeksizin nereden bilebilir?]

⁴⁰³ Yoğ: yoğ B, İ.

⁴⁰⁴ : -î. Şeyḥe: pîre S.

Rebī'ūñ berdini şeyhe kıyās it
 Hızānından harīfūñ key hīrās it

407. Göñül tıflın esirge iy karındeş [K 18^b]
 Ki cān şīrini şeyh ider aña eş

Vücūduñ mevlidinden olma gāfil
 Ki Aḥmed mevlidi olına ḥāşıl

409. Şalāt ile selām ol nūra olsun
 Cihān içinde ol meşhūra olsun

Beyān-ı mevlid-i 'urūcī der-maḳāmāt-ı merātib*

Ḳanı bir 'arīf-i esrār-ı tevḥīd
 Gözinden gitmiş ola ḥvāb-ı taḳlīd

411. Naẓar kıla cihānda ola manẓūr
 Nesebden nesneye olmaya maḡrūr

Belā ile şafā bula hemīşe
 Hūlūş u şıdḳı ola aña pīşe

413. Maḥabbet nārı bile yanmış ola
 Bu yol şusuzluḡından ḳanmış ola

Rızā ile ḳazādan çekmeye baş [YK 18^a]
 Eger üstine inse taḡ ile taş

415. Kemāl ehline sen irgür İlāhī [B 19^a, İ 14^a]
 Ki nefsuñ aḡ ola rüy-ı siyāhı

⁴⁰⁶ Hīrās: hezār S.

⁴⁰⁷ Cān-ı şīrini: şīrīn cānı B / şīrini: şīrīn YK / şeyh: pīr S.

⁴⁰⁹ Şalāt ile selām: selām ile şalvāt İ.

* [Mertebelerin makamlarında urūca ait mevlidin açıklamasına dair.]

⁴¹⁰ 'Arīf-i: 'ālem-i İ.

⁴¹¹ Ḳıla: kılan İ / cihānda: cihāna B, İ, S // nesneye: nisbīye K.

⁴¹² Şıdḳ: şıdḳı S.

⁴¹³ Nārı: nūrı İ, nār YK / bile: ile B, S // şusuzluḡından: şusuzluḡına İ.

⁴¹⁴ : -S, -YK. Rızā: riyāz İ // inse: ine B.

⁴¹⁵ Aḡ: -YK / aḡ ola: aḡara S.

Ḥudâyâ fazl-ı feyzüñ rahmetinden
 Kıyâmetde Resül'üñ şefkatinden

417. Bizi işyanumuzla koma mahrûm
 Kemâl-i luṭfuñ ile eyle merhûm

Şürü'-i der-beyân-ı sülûk⁶

Gel imdi başlayalum gine söze [K 19^a]
 Ma'ânî baħrı içre yüze yüze

419. Şadefde dürr için ğavvâş olalum
 Koyalum bu 'avâmı hâş olalum

Bu kıyl ü kâli hâl ile tıyalım
 Sülûk ehline mevlidden diyelim

421. Maķâmât u merâtibde rumûzı
 Dinilsün añla sen maħfî künûzı

Ne dinilsün bu baħr-ı bî-nihâyet [S 68^a]
 Ki dil seyrine bulunmadı ğâyet

423. Kuşûriyle velî fî'l-cümle eş'âr
 Olınsun ba'z remze ol ħaber-dâr

Velî iy sâmi'-i esrâr-ı envâr
 Sülûk aħvâlidür key añla zinhâr

425. Şunu kim fehm iderseñ nüşuñ olsun
 Eger fehm itmeseñ hâmüşuñ olsun

Dinilmese yeg idi sırr-ı meknî
 Velîkin dip durur sulṭân-ı ma'ânî

⁴¹⁶ Fazl-ı feyzüñ: feyz-i fazlûñ B.

^{*} [Sülûkü açıklamaya başlamaya dair.]

⁴¹⁸ İmdi: indi K, YK / gine: girü B.

⁴¹⁹ Şadefde: şadefden B / için: çün İ, YK.

⁴²⁰ Tıyalım: duyalım B // ehline: aşlınca B, K / mevlidden: mevlidin K.

⁴²⁵ İderseñ: idersin İ, S, YK / nüşuñ: hüşuñ B // itmeseñ: itmezsın İ.

⁴²⁶ Yeg idi: yigidi B // dip durur: dididür B, di durur İ, K.

427. Çü kulağ ‘aşığ olur gözden öndin
Sözi didük yüzi görmezden öndin

İlāhī ‘aqlı kıl ğafletden āzād [B 19^b]
Ki ‘ışğ ile kılalum söze bünyād

429. Şalāt ile selām ol cān-ı cāna [YK 18^b]
Ki bu yolda gidüpdür yana yana

İftitāh-ı kelām der-sülūk*

Elā iy sālīk-i rāh-ı ʔarīḳat
Çü şer‘ ile bulunmuşdur ḫaḳīḳat

431. Gerekdür bize olmağ şer‘e münḳād
Degüldür bu şerī‘at ḫükm-i ber-bād

Velī kimdür ki şer‘i ola ḫāmil [İ 14^b, K 19^b]
Meger şol bir velī kim oldı kāmīl

433. Ben ü sen ‘āciz ü ḫōr u za‘īfüz
Bu yolda naḳş ile ğāyet naḫīfüz
Hemīn Lā-taḳnaḫūdur bize dermān
Umaruz raḫmetinden luḫf u iḫsān

435. Bil imdi iy göñül seyrine ḫālib
Resül’üñ mevlidi fehmine rāğīb
Ki ten durur ḳamu bu cümle ‘ālem
Bu ten içinde cān olmuşdur ādem

⁴²⁷ Yüzi: yüz S, YK.

* [Sülükle ilgili sözü açmaya dair.] Başlık: -S. Şurū‘-i der-beyān-ı rāh-ı ḫaḳīḳat İ, der-beyān-ı ʔarīḳat ma‘a‘ş-şer‘ B.

⁴³⁰ Bulunmuşdur: bilinmişdür İ.

⁴³² Şer‘i ola: ol şer‘i S / ḫāmil: ḫāşıl B // meger: velī S.

⁴³³ Ben ü sen ‘āciz ü ḫōr u za‘īfüz: velī biz ‘āciz ü ḫōr u za‘īfüz B // naḳş: ‘ac B.

⁴³⁴ Lā-taḳnaḫū [Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyiniz. XXXIX (Zümer) 53: “De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” (Karaman vd. 2005: 463)] Luḫf u: bize B.

⁴³⁵ İmdi: indi K, YK.

⁴³⁶ İçinde: içre çü İ.

437. Budur cāmī‘ olan cümle kemālī
Şıfâtı var cemālī vü celālī
Görür kendüde bu zātī şıfâtı
‘Acebler gine mevt ile hayâtı
439. Bilür kim hālķı var kendüzinüñ
Ki bir yüzi dahı var bu yüzünüñ
Cihānı seyr idüp bulmaz nişānı [B 20^a]
Mekān ehli ne bilsün lā-mekānı
441. Çü ihsās ile olmaz aña vāşıl [S 68^b]
Diler kim ‘aķlı ile kıla hāşıl
Kıyāş u hadd u istikrāya başlar
Başarmaz gözi tolar kanlu yaşlar
443. Cehālātından artuķ nesne görmez [YK 19^a]
Velī göñlin Hāķ’uñ derdinden irmez
Çü ‘āciz ķalur u bī-ķāre olur
Zarūrī cümleden āvāre olur
445. Yanar şevķ odına dā’im nihānī
‘Ayān ister ‘ayān-ender-‘ayānı
Çü işidür ki şıdķ ile bilinür
Hulūş ile maħabbetde bulunur
447. Olur miħnetlere dā’im giriftār [K 20^a]
Ki bir kez yüzini göstere ol yār

⁴³⁷ : S’de mısralar yer değiştirmiştir. Cemālī vü celālī: celālī vü cemālī İ.

⁴³⁸ Kendüde: kendide S / zātı: zāt u B, İ // gine: yine S.

⁴³⁹ Ki: kim B / bu yüzünüñ: kendüzinüñ B / bir: -İ.

⁴⁴⁰ Ehli: aşlı B, İ, S, YK.

⁴⁴¹ İhsās ile: ihsān ile B.

⁴⁴³ Cehālātından: cihāt-ı sitteden İ, S, K, YK.

⁴⁴⁶ İşidür: bir işdür K.

⁴⁴⁷ Ol yār: dil-dār S.

- Düſer ğurbetlere ister Ğudā'yı
Hemīſe gözedür ĞaĞ'dan rızāyı
449. Taşında güler ü içinde ağlar
Fırāk u āh ile baĝrını taĝlar
- Şorarlar kim ne istersin cihānda
Zemīn ü āsumān ile zamānda
451. ĞaĞ'ı bilsem diyü virür cevābı [İ 15^a]
İſidür her birinden bir 'itābı
- Şu vaĝtın kim yetiſe fazl-ı sübhān
Olur bu ŧālibüñ derdine dermān
453. Tarīĝ-i cezbeden ĝurb u ferā'iz [B 20^b]
Yetiſür gönline gider neĝā'iz
- Yeħud bir ſeyħ-i kāmil ider irſād
Bunuñ āvāre gönlin ider ābād
455. İder ĝurb u nevāfil aña ta'līm
Eger iderse ol kendüyi teslīm
- Buña ſamt ile cū'ı pīſe kılar
Dilinde zıkr-i Ğaĝĝ endīſe kılar
457. Ğayāli naĝſ-ı zıkr ile muĝayyed
Dili ma'nide fikr ile müſeyyed
- Devām u zıkre ĝün-kim ola meſĝül [YK 19^b]
Bulur emmāre nefſ aħvāline yol
459. Şu'ā'-ı zıkr ile yaĝar ſıfātın
Küdüretten eridür kendü zātın

⁴⁴⁹ Taşında: daşında B // baĝrını: baĝrın YK / taĝlar: daĝlar B.

⁴⁵⁰ İstersin: isterseñ S.

⁴⁵⁴ Ğvāre: vīrāne S / ider: eyler B.

⁴⁵⁵ Aña: birle S.

⁴⁵⁷ Ğayāli: ĝayāl u B / naĝſ-ı zıkr ile: zıkr naĝſıyla S.

- Geçer levvâmelikden t̄ahir olur [S 69^a]
Bes andan muṭma'inne z̄ahir olur
461. H̄iṭâb-ı İrci'îye kâbil olup
Maḳâm-ı şadr-ı ḳalbe mâ'il olup
Fu'âdından belürür râz-ı pinhân
Ṭoġar deycür-ı dilden mâh-ı tâbân
463. Çü rûḥ aḥkâmına ḳılır 'urûcı
Maḳâmında olur şemsüñ ḥurûcı
Sülük ider iken ol sırr-ı aḥfâ
Belürür nâ-gehân bî-miṣl ü hem-tâ
465. 'Alâ'ikden çü olur rûḥı âzâd
Düşer baḥr-ı muḥîṭe ḳalur âbâd
Çü istiġrâḳa varur anda dâ'im [B 21^a]
Bu menzilde ider ol seyr dâ'im
467. Yetişür cem'-i ezdâda 'ayânî
Bilür nûrıyla z̄ulmetden beyânı
Ḳapılır cezbeye ḥaḳḳa'l-yaḳînden
Kemâle irür ol nûr-ı yaḳînden
469. Maḳâm-ı naşr için Ḳur'ân-ı a'zam
Anuñ ḥâli olup eydür hemân dem
Ene'l-Ḳur'ân u ve's-seb'a'l-meşânî [İ 15^b]
Ve rûḥu'r-rûḥ^a lâ-rûḥu'l-evânî

⁴⁶⁰ Ṭahir: z̄ahir S // z̄ahir: t̄ahir S.

⁴⁶¹ İrci'î [Dön. LXXXIX (Fecr) 27-30: "Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. Seçkin kullarım arasına katıl ve cennetime gir." (Karaman vd. 2005: 593)] Olup: olur B, İ // olup: olur B, İ.

⁴⁶² Fu'âdından: fevâdından K, S.

⁴⁶⁵ Rûḥı: rûḥ İ, YK.

⁴⁶⁷ 'Ayânî: ḥayâti S, şebâti S.

⁴⁶⁹ Anuñ ḥâli olup eydür hemân dem: Anuñ olup beyân ider hemân dem B.

⁴⁷⁰ [Ben Kur'an'ım ve ben Fatiha'yım. Ruhun ruhuyum, zamanla sınırlı bir ruh değişim.] Evânî: erzânî S.

471. İlähî dâ'im ola naşr-ı 'azîze
Yetiştür rûhı tâ irsün temîze
Maķāmât u merâtibde kelâmı
Bilür sâlik olan cümle tamâmı
473. Bilür nefsinı vü rütbesin ol dem [YK 20^a]
Göñül zaķmına bulur bunda merhem
Anuñ-çün kim olur nefsi müzekkâ
Müşaffâ ķalbi vü rûhı mücellâ
475. Tecellî idicek envâr-ı muṭlaķ
Özi fânî olur bâķî ķalur Hâķ
Bu yirde nesne ķalmaz Hâķ'dan özge
Vücüd-ı vâhid-i muṭlaķdan özge
477. Buña iķrâr iden inkâr bilmez [K 21^a]
Zihî münkir ki hiç iķrâr bulmaz
Ne bulsun yaķmadı anı maķabbet
Bu yirde çekmedi hergiz meşakķat
479. Mecâzî vü haķîķî 'ışķı bilmez [B 21^b, S 69^b]
Hevâyî nefis ile ķanmadı ķanmaz
Mecâzî 'ışķ aña ger hâl olaydı
Hâķîķî 'ışķa anı dâl olaydı
481. Mecâz ile bulur idi haķîķat
Bulur idi şerî'atde țarîķat
Velî şehvet-perest ü bî-hünerdür
Maķabbetden bu münkir bî-ķaberdür

⁴⁷¹ Ola: ol B, İ // rûhı: rûḥ S.

⁴⁷³ Rütbesin: rabbini B.

⁴⁷⁷ İķrâr: iķrârı S / bilmez: bulmaz B, K; olmaz İ.

⁴⁷⁸ Yirde: yolda S.

⁴⁸⁰ 'ışķa aña dâl olaydı: 'ışķ-dâni dâl olaydı S / 'ışķa: 'ışķ B.

⁴⁸¹ Bulur idi: bilür idi İ, belürürdi K.

⁴⁸² Bu münkir: zi-münkir K, S, YK.

483. 'Aceb ez-derd-i bî-dermân çi güyem
Ki der-çevgân-i zülfeş hem-çi güyem
Ne-dâred in-dil-i mecrûh merhem
Be-ğayr ez-dîden-i ân-yâr fe'fhem
485. Kesî k'ez-cür'a-i in-derd nüşed
Be-ğün-i h'vîştên her dem ne-güşed
Hemî dâned derin-reh her ki merdest
Heme rüsvây u sevdây u derdest
487. Murâdem nâ-murâdî şod tamâmet
Heme hiç ez-heme keş ü kerâmet
Devâ'irden makâmât u merâtib [İ 16^a]
Gör aña iy tarîk-i Hakk'a râgıb
489. Teraqqî vü tenezzül cümle efvâr
Bu tedvîrât ile aňlanur iy yâr
Şalât ile selâm iy ehl-i ezvâk
Senüñ rûhuña iy sultân-ı 'uşşâk
491. Vü sultân Küntü kenz ilinde mañbûb
Olupdur vañdet ü keşretde mañlûb
İlâhî isterem âl-i 'abâdan
Ki kırtara beni tâc u kabâdan

⁴⁸³ [Acaba dermansız derde ne diyebilirim? Çünkü onun zülfü çevgânundaki top gibiyim.] Dermân: derd B // hem-çi: hem-çü B, K.

⁴⁸⁴ [Bu yaralı gönül o yarin bakışının dışında bir merhem bilmez, iyi düşün ve anla.]

⁴⁸⁵ [Bu derdin cür'asından içen bir kimse kendi gururuna hiçbir zaman kulak asmaz.] Ne-güşed: be-güşed İ, K, S, YK.

⁴⁸⁶ [Herkes bu yolda rezilliğin, aşkın ve derdin ne olduğunu bütünüyle bilir.] Sevdây u: sevdâ vü İ.

⁴⁸⁷ [İsteğim bütünüyle istememeklik oldu, keşifle kerameti de hiçbir şekilde istemiyorum.] Heme hiç: be-hiç B, İ, K, S / ez-heme: erzed heme B, K; ez-derd heme İ, S.

⁴⁹¹ Küntü kenz, bk. 151. beyit. Vü: ne B, S // vañdet ü keşretde: keşret ü vañdetde B.

Der-beyān-ı merātib-i 'ışk-ı mecāzī vü 'ışk-ı hakīkī vü
'ışk-ı muṭlak* [B 22^a, İ 16^b, YK 21^a]

493. Key añla bu sözi iy 'ışka rāğīb
Ki var 'ışka hakīkatde merātib

Haķīkī 'ışkı kim ben didim el-ḥaķ
Muķayyeddür degüldür 'ışk-ı muṭlak
495. Nedür ḳaydı anuñ key añla iy dost
Ki mümtāz ola saña mağz ile post

Vücüd aḥkāmına düŝe meveddet [B 23^a]
Haķīkī dir aña ehl-i maḥabbet
497. Nitekim sevse dil aḥkām-ı imkân
Mecāzī dirler aña cümle yek-sân

Nedür kim bile bu sözüñ mezāķı
Biridür fānī ya'ni yār-i bāķī
499. Mecāzuñ daḥı bir ḳaç ḳısmı vardur
Ki her bir ḳısmınuñ bir ismi vardur

Taşarruf birle nefsuñ olsa rağbet
Lisān-ı 'örf aña dir nefs ü şehvet
501. Muķayyed olıcaķ 'aķl iķālı
Hevesdür nefsuñ ol bīhüde ḥālī

Ḥalāş olmayıcaķ rüḥ ibtilādan
Hevādur ol ki ḳurtılmaz belādan

* [Mecāzī, hakīkī ve muṭlak aşk mertebelerinin açıklamasına dair.] Başlık: -İ. Merātib: -B / 'ışk-ı muṭlak: -S / 'ışk-ı mecāzī: +bidāye-i ṭarīķ-i şer' B / 'ışk-ı mecāzī vü 'ışk-ı hakīkī: 'ışk-ı hakīkī vü 'ışk-ı mecāzī biḥaseb¹l-icmāl S.

⁴⁹³ : -K. Bu beyitten itibaren sonraki beyitler K'de yoktur. Añla: işit S // var 'ışka hakīkatde: olmaz 'ışk hakīkatde S.

⁴⁹⁶ Vücüd: vücüb B, İ, S / meveddet: müveddet: B'de harekeli.

⁴⁹⁷ Sevse: sünse YK / dil: dāl B.

⁴⁹⁸ Kim bile: bildüñ mi B, S, bile kim YK // yār-i: biri B, S / bāķī: fānī B.

⁵⁰⁰ Aña: 'inādur S / nefis: -S.

503. Vücüb imkân çü kayd oldı vücûda
Bu kayd oldı şehâb u feyz ü cûda
Belürdi 'ışk ile ma'sûk u 'âşık
Bu sırrı zevk idindi 'ışk-ı şâdık
505. Eger fehm itdüh ise sırr-ı muğlak
Bilürseñ kim neyimiş 'ışk-ı muğlak
Eger feth olsa bundan şemme-i hâl
Tamâm olur cemî'-i kıyl ile kâl
507. Bu 'ışkı 'aql u hem itmedi idrâk
Nebî didi bu 'ışka Mâ-'arefnâk
Cemî'i bunda birdür küfr ü îmân
Vücûdıyla vücüb u kayd u imkân
509. Bilinmedi bilinmez hiç nişânı [B 23^b]
Bulunmadı bulunmaz hiç mekânı
Nişânı n'eylesün<ler> bî-nişândur
Mekânı n'eylesün<ler> bî-mekândur
511. Bu 'ışk için demişdür ehl-i taḥkîk
Şular kim eylemişdür keşf-i tedkîk
Ta'âlâ'l-'ışk'ü 'an-hemmi'r-ricâlî [İ 17^a]
Ve 'an-vaşfi't-teferruḡ ve'l-vişâlî

⁵⁰³ Vücüb: vücûd B / imkân: imkânı İ.

⁵⁰⁴ Sırrı: sözi B / idindi: idendür B.

⁵⁰⁵ Bilürseñ: bilürsin B, S.

⁵⁰⁶ Tamâm olur: tamâmet bu B.

⁵⁰⁷ Mâ-'arefnâk, bk. 24. beyit.

⁵⁰⁸ Cemî'i: cemî' B, İ, YK.

⁵¹⁰ Nişânı: nişânîler B, İ, K, S, YK / n'eylesün<ler>: ne bilsün S / bî-nişândur: ne-nişândur B // mekânı: mekânîler B, İ, K, S, YK / bî-mekândur: lâ-mekândur B, İ.

⁵¹¹ 'İşk için: 'ışkı çün B // tedkîk: tevfiḡ İ.

⁵¹² [Aşkın yüceliği insanların düşüncelerinden dolayıdır ve kavuşmakla ayrılığın vasfı da böyledir.] Teferruḡ: tezarruḡ S.

513. Metā mā cell^e şey^{ün} ‘an-ḥayālⁱⁿ
Tecül ‘ani’l-iḥāṭatⁱ ve’l-miṣālⁱ
Ne-dānem men çi güyem der-beyāneş
Zuhūr-i ḥ^vīşrā kerde nihāneş
515. Niyāzī ḥüsn-i ḥod dā’im nihānest
Vü ger nī-ū ‘ayān-ender-‘ayānest
Zi-viddān u şühūd u keşf ü idrāk [S 70^b]
Hemī bīnem ki cüz-vey nīst ḥāşāk
517. Zi-inkār-ı fakīh-i bī-ṭahāret
Ḥazer kün tā ne-bāşī der-ḥasāret
Zi-tedvirāt-ı ışk-ı şīve-engīz
Naşibetrā hemīn ez-ḥübver ḥīz

Maḳşūd-ı kelām ez-beyān-ı mevlid-i ‘urūcī ber-mücib-i sülük^{*}

519. Gel imdi añla bu taḫrīr olanı [İ 17^b]
Lisān-ı zevk ile taḫrīr olanı
Sülük aḥvāline bir kışşa oldı
Resül’ün mevlidine ḥişşe oldı

⁵¹³ [Ne zaman hayalinde bir şeyi yüceltirsen onun sınırları büyür, misalleri artar.]
Tecül: yecül B, S.

⁵¹⁴ [Onu açıklamak için ne diyeceğimi bilmiyorum, o kendi zuhurunu gizlemiştir.]

⁵¹⁵ [Benim niyazım onun güzelliğinin devamlı gizli olmasıdır, görünmüyor ama güzelliği bellidir.] Niyāzīd: binā zī- B, İ, S // ü: ol S.

⁵¹⁶ [O’nun dışında vicdan, şuhud, keşif ve idrakten olan her şeyin çerçöp olduğunu görüyorum.] İdrāk: esr<ār> İ.

⁵¹⁷ [Gerçeği idrak edemeyen fakihin inkârından sakın da ziyanda kalma.] Ne-bāşī: binā şud B.

⁵¹⁸ [Şiveye sebep aşkın dairelerinden nasibini elde etmek için işte bu güzelin tarafına atıl.] Naşibetrā: naşibrā İ / hemīn: in-ez B, S; be-in İ / ḥüb: ḥ^vīş İ, S.

^{*} [Sülük yönüyle uruca ait mevlidin açıklamasından sözün maksadına dair.] Başlık: - B. Kelām-ı: +ez İ / ‘urūcī: +ki İ / sülük: sülük^e S.

⁵¹⁹ B’de 519-546. beyitler arası yoktur. İmdi: indi K, YK.

⁵²⁰ Mevlidine: mevlidinden S.

521. Ne kışsa şemmedür andan bu esrâr
Ki biñinden birin itmedi güftâr
Velî kâfî durur 'aqla 'işâret
Ki her bir hâl ile bula beşâret
523. Bu yoluñ her maqâmında Nebî'nüñ
Hezârân mevlidi var ol Velî'nüñ
Belürmez dile gelmez hâl bilmez
Anı aqţâb ile abdâl bilmez
525. Maqâm-ı qurb u ba'de cem' ü tefrîķ
Aña mevlid durur ber-vefķ-i taħķîķ
Çü Ev-ednâ kılnmışdur medârı [S 71^a]
Olur bes mevlidi her şeyde sârî
527. Eger 'âlemde görseñ bir nebâtı
Resûl'üñ mevlidindendür şebâtı
Eger efrâdı hayvândur ger insân
Eger cinn ü melekdür cümle yek-sân
529. Anuñ rûhıyla cisminden toĝarlar
Anuñ zâtıyla isminden toĝarlar
Zihî fahr-i cihân sulţân-ı İsrâ
Ki maħbûb itmiş anı zât u esmâ
531. Ne diyem midhatinde aña lâyıķ
Ki vaşfında kıılır her 'aql-ı fâ'ik
Aña inşâ-yı mevlidde kimem ben
Kimine kıulam u kimden kemem ben
533. Ümîdim var durur luţf-ı Hüdâ'dan [YK 23^a]
Ki ayırmaya ħubb-ı Muştafâ'dan

⁵²¹ Biñinden: biñden İ.

⁵²⁶ Ev-ednâ, bk. 157. beyit. Çü: çün İ.

⁵²⁹ Rûhıyla: bir vech ile S.

⁵³⁰ İsrâ: B'de harekeli.

Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd olupdur
Cihāna maḳşad u maḳşūd olupdur

535. Şalāt ile selām iy Faḥr-ı ‘ālem
Senüñ rûḥuña iy Evlād-ı Ādem

Şalāt ile çü ḥatm oldı bu eş‘ār
Selām ile dürlsün pes bu ṭomar

537. Çü didüm mevlid-i nazm-ı Muḥammed [İ 18^a]
Dile târîḥ geldi «Ḥayr-ı Aḥmed»

Bunu iy oḳıyanlar diñleyenler
Rumûzın fehm idüben añlayanlar

539. Vaşıyyetdür du‘ādan yād idesiz
Kerīmī’yi ğamından şād idesiz

İlāhī vü İlāhī vü İlāhī
Suçum ‘afv eyleyüp maḥv it ğünāhı

Der-ma‘zeret-i nazm-i kelām*

541. Ḳuşūrıyla bu nazmı kıldım inşā
Ma‘āniye beyāndan kıldım ĩmā

Bu esrār-ı bedī‘ olındı iẓḥār
Ki ehline bu dilde oldı iṣṣār

543. Gözetme bunda tecnīs ile tarşī‘
Yeḥud irşād ile ĩḥām u taḳṭī‘

⁵³⁴ Cihāna: cihānda İ.

⁵³⁷ Ḥayr-ı Aḥmed: H=600, y=10, r=200, A=1, ḥ=8, m=40, d=4 => H. 863/M. 1458.

⁵³⁸ İdüben: idüp İ.

⁵³⁹ Kerīmīyi: bu dünyānuñ S.

* [Mevlidi nazmetmenin özrü hakkında.]

⁵⁴¹ Nazmı: nazm S / kıldım: eydem S.

⁵⁴² Dilde: yolda S.

⁵⁴³ Tarşī‘: tarzī‘ İ.

- Kinâyetden mecâz ile hâkîkât [S 71^b]
 Çü taşrîh oldu açıldı tarîkat
545. Nüketlerden belâgat buldı her dil
 Tarîkatde feşâhat oldu hâsıl
 Lüğaz gitdi vü keşf oldu mu'ammâ [B 24^a]
 Çü zâhir oldu ism ile müsemmâ
547. Ma'anî mantıkından fenn-i tevhid [YK 23^b]
 Açıldı oda yandı zann u taqlid
 Muḥammed meşrebinden sırr-ı a'zam
 Bilindi vü bulındı naqd-i âdem
549. Muḥâlif dime bu keşf-i saḥîḥa
 Muvâfık aña meknî-i şariḥa
 Lisân-ı muḥtelifde çoḡdur ebyât
 Bu mevlid gibi kimse itmedi işbât
551. Bu zevk-i hâşdur ma'nî yüzinden
 Bilinmişdür kemâl ehli sözinden
 Sen iy 'arif eyü eyle tayakḡun
 Eb ü ümdür neseb mevlid ta'ayyün
553. Bilürseñ iştilâh-ı ehl-i esrâr
 Bulursın remzine eş'aruñ iş'âr
 Muḥâlifdür şanurlar ehl-i zâhir [İ 18^b]
 Dimezler derkümüzdür zevḡa ḡaşır

⁵⁴⁵ Hâsıl: her dil S.

⁵⁴⁹ Muvâfık: muvâsıl B / meknî-i: meknî B.

⁵⁵⁰ Muḥtelifde: muḥtelifden B / ebyât: işbât B // mevlid: yolda İ, S, YK.

⁵⁵¹ Hâşdur: hâşidur S.

⁵⁵³ : -İ.

⁵⁵⁴ Derkümüzdür: dürr-i kenzdür B.

- ⁵⁵⁵ Velî cem‘ ehli bildiler kemâ-hî
 Çü inşâf ile vardılar bu râhı
 İlâhî luḡf idüp keşf<ûñ> ‘aṭâ kıl
 Kûlûbuñ ‘aynın aç sırruñ ‘aṭâ kıl
- ⁵⁵⁷ Şerî‘at devrine gitsün ṭarîḳat
 Medârından zuhûr itsün ḥaḳîḳat
 Şalât ile selâm iy ehl-i esrâr
 Resûl’ûñ rûḥına her demde her bâr

3. Sonuç

Kerîmî’nin *Mevlid*’i, şimdiki bilgilerimize göre İstanbul’un fethinden sonra kaleme alınan ilk mevliddir. Mesnevî nazım şekli ile hezec bahrinin mefâîlün mefâîlün feûlün kalıbı ile yazılmıştır. Hz. Muhammed’in “Mevlid-i manevî/rûhânî”sinin anlatıldığı eser, Süleyman Çelebi Mevlidi’nden konuyu ele alış yönüyle farklı olup bu açıdan muhtemelen Türkçe yazılmış ilk eserdir. 1469’da kendisi ile aynı tarzda telif edilen Ahmed’in *Mevlid*’ine tesir etmiş, diğer mevlidlerde de “Nûr-ı Muhammedî” bölümünün daha geniş anlatılmasına yol açmış olmalıdır.

⁵⁵⁵ Bu râhı: kemâ-hî İ.

⁵⁵⁶ ‘Aṭâ: ğıṭâ B.

⁵⁵⁷ : -İ. Devrine: derdine B.

Kaynaklar

- Aksoy, Hasan (2004), "Mevlid: Türk Edebiyatı", *DİA*, Ankara, XXIX, 482-484.
- Aksoy, Hasan (2007), "Eski Türk Edebiyatında Mevlidler", *TALİD: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul, sy. 9, V, 323-333.
- Ateş, Ahmed (1954), *Süleyman Çelebi, Vesiletü'n-necât, Mevlid*, Ankara: TDK yayını, viii+208 s+29 yk yazma fotokopisi.
- Bakırcı, Selami (2003), *Mevlid, Doğuşu ve Gelişmesi*, İstanbul: Akademik Araştırmalar yayını, v+222 s.
- Canım, Rıdvan (2000), *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yayını, 903 s+3 yk yazma fotokopisi+64 s tablo.
- Çağmar, M. Edip (2004), *Edebî Açısından Arapça Mevlidler*, Ankara: İlahiyât yayını, 206 s.
- Erünsal, İsmail E. (1995), "Yazma Eserlerin Kataloglanmasında Karşılaşılan Güçlükler I: Eser ve Müellif Adının Tesbiti", *Hakkı Dursun Yıldız Armağanı*, Ankara: Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 233-243.
- Hüseyin Vassâf, Osman-zâde (2006), *Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr Şerh-i Esmâr-ı Esrâr*, hzl. Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi yayını, I-V c.
- Karaman, Hayrettin vd. (2005), *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı yayını, 29+611 s.
- Kut, Günay (1978), *Heşt Bihişt Selî Beg Tezkiresi, İnceleme, Tenkidli Metin, Dizin*; yay. Şinasi Tekin-Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Basımevi, [10] + 423 s.
- Mazıoğlu, Hasibe (1974), "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler", *AÜ DTCF Türkojoloji Dergisi*, Ankara, sy. 1, VI, 31-62.
- Pekolcay, [Ayşe] Necla (1950), *Türkçe Mevlid Metinleri*, Dr. tezi, Türkiyat Enstitüsü, İstanbul, I-II c.
- Pekolcay, [Ayşe] Neclâ (1980), *Süleyman Çelebi, Mevlid (Vesiletü'n-necât)*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 176+63 (orijinal metin) s.
- Pekolcay, Ayşe Necla (1993), *Mevlid*, Ankara: TDK yayını, ix+201 s.

- Sarıkaya, Bekir (1992), *Arif: Mürşidü'l-'Ubbâd, Nüsha-i 'Alem ve Şerhü'l-Adem, Mevlid (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Sözlük)*, Yüksek Lisans tezi, MÜ Türiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, xvii+289 s.
- Timurtaş, F[aruk] Kadri (1972), *Süleyman Çelebi, Mevlid: Vesilet-ün-Necât, 2. bs.*, İstanbul: MEB yayını, xviii+173 s.
- Yavuz, Kemal (2007), "Mevlid'in Türkçe Kaynakları, Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine", *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, ed: Mustafa Kara ve Bilal Kemikli, Bursa: Orhangazi Belediyesi yayını, s. 61-86.
- Yılmaz, Mehmet (1992), *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 196 s.